

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Hur Reggio Emilia filosofin relaterar till Lpfö98

- Barnsyn, kunskapssyn och mål för verksamheten

Lisa Toveby

LAU370 VT2010

Handledare: Camilla Björklund

Examinator: Thomas Johansson

Rapportnummer: VT10-2611-030

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Hur Reggio Emilia filosofin relaterar till Lpfö98 – barnsyn, kunskapssyn och mål för verksamheten

Författare: Lisa Toveby

Termin och år: VT 2010

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Camilla Björklund

Examinator: Thomas Johansson

Rapportnummer: VT10-2611-030

Nyckelord: Reggio Emilia, pedagogik, barnsyn, kunskapssyn, Lpfö98

Sammanfattning: Syftet med arbetet är att med hjälp av litteratur och observationer försöka tydliggöra hur man kan arbeta utifrån inspiration från Reggio Emilia och hur Reggio Emilia filosofin relaterar till läroplanen för den svenska förskolan, Lpfö98.

Huvudfrågan i arbetet är; Hur relaterar Reggio Emilias pedagogiska filosofi till Lpfö98?

Jag försöker finna svar på frågan genom litteratur och genom två observationer på Reggio Emilia inspirerade förskolor i Sverige. Observationerna har jag analyserat för att kunna se vilka eventuella möjligheter och hinder det finns med att arbeta utifrån inspiration från Reggio Emilia filosofin i den svenska förskolan idag.

Det resultat jag kommit fram till är att Lpfö98 och Reggio Emilia har liknande övergripande mål, där förskolan som demokratisk verksamhet utgör grunden och att en demokratisk förskola förutsätter att man ser olikheter och delaktighet som centrala värden. Vidare har jag funnit en stor skillnad i hur Lpfö98 och Reggio Emilia filosofin tänker kring mål för verksamheten, där jag ser att Lpfö98 har en mycket mer detaljerad formulering. Jag finner också en skillnad i hur mycket Lpfö98 och Reggio Emilia filosofin betonar det rika och kompetenta barnet.

Arbetet försöker belysa hinder och möjligheter med att inspireras av olika pedagogiska förhållningssätt, i detta fall genom att se till Reggio Emilia filosofin. Jag menar att detta är av vikt för läraryrket då det är väsentligt att kunna relatera olika pedagogiska idéer och teorier till läroplanen för den verksamhet man verkar i.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	4
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	5
BAKGRUND	6
Uppkomsten av Reggio Emilia filosofin	6
Filosofin bakom Reggio Emilias förskolor	7
Värden och värderingar	7
Organisationens roll i Reggio Emilia	8
Pedagogens roll i Reggio Emilia	9
Pedagogisk dokumentation	10
Miljöns roll i Reggio Emilia.....	10
Det praktiska arbetet.....	11
Intresset från Sverige.....	11
BARNSYN, KUNSKAPSSYN OCH MÅL FÖR VERKSAMHETEN	13
Barnsyn och kunskapssyn	13
Barnet i Reggio Emilia	13
Synen på lärande och kunskap i Reggio Emilia	14
Mål för verksamheten i Reggio Emilia	15
Barnsyn, kunskapssyn och mål för verksamheten enligt Lpfö98.....	16
METOD OCH MATERIAL	19
Tillvägagångssätt.....	19
Studiens tillförlitlighet.....	19
Avgränsningar	20
Etisk hänsyn	20
Val av observationsmiljöer.....	20
Metodologi	21
RESULTATREDOVISNING	22
Beskrivning av observerade förskolor.....	22
Förskolan Solgläntan.....	22
Förskolan Skogslyckan	26
Analys av observationer – möjligheter och hinder med att arbeta Reggio Emilia inspirerat i Sverige.....	30
DISKUSSION	33
Barnsyn och kunskapssyn	33
Mål för verksamheten.....	34
Avslutande ord	36
KÄLLFÖRTECKNING	37
Litteratur.....	37
Övriga källor	37

Inledning

Det finns ingenting som heter Reggio Emilia pedagogik, skriver pedagogen och författaren Karin Wallin. (1996:40) Istället skriver hon att genom att studera förskolorna i Reggio Emilia kan konturer av en pedagogisk filosofi, som visar på en bestämd barnsyn, kunskapssyn och samhällssyn, skönjas. Trots att det inte finns någon given mall att arbeta utifrån har förskolorna i staden Reggio Emilia i norra Italien väckt intresse världen över, så också i Sverige. Reggio Emilias filosofi och tankar kring barn och barndom och lärande har inspirerat tusentals människor världen över och Sverige är ett av de länder från vilket flest människor besökt förskolorna i Italien.

Professorerna Lesley Abbot och lektor Cathy Nutbrown (2005:13) framlägger att Reggio Emilia filosofin under 1900-talets senaste decennier rönt allt större intresse världen över. Forskaren Howard Gardner (2001:25) framhåller att Reggio Emilias kommunala förskolor tillhör några av de få pedagogiska inriktningar som blivit legendariska. Lärare från hela världen har under de senaste tjugofem åren besökt Reggio Emilias förskolor för inspiration och utbildning. Professorerna Gunilla Dahlberg, Peter Moss och Alan Pence (2001:184) skriver att förskolorna i Reggio Emilia under de senaste åren blivit en inspirationskälla för människor från hela världen och att personal från Reggio Emilia ofta inbjuds att föreläsa i länder runt om i världen. Dahlberg m.fl. skriver också att en av förskolorna i Reggio Emilia, förskolan Diana, år 1992 utsågs till världens bästa förskola av den amerikanska tidningen Newsweek.

Sveriges förskolor fick år 1998 en läroplan. Läroplanen beskriver strävandemål som förskolan ska sträva efter att uppnå. Idag arbetar många förskolor i Sverige utifrån inspiration från Reggio Emilia. Mötet i förhållningssätt, syn på barn, syn på lärande/kunskap och mål för verksamheten mellan Reggio Emilia filosofin och läroplanen för förskolan, Lpfö98 är därför av intresse.

I arbetet diskuteras på vilka sätt Reggio Emilia filosofin relaterar till den läroplan för förskolan som man arbetar efter i Sverige, Lpfö98.

Syfte och frågeställningar

Syftet med arbetet är att tydliggöra hur man arbetar utifrån inspiration från Reggio Emilia och hur man genom användning av denna filosofi uppnår eller inte uppnår strävansmålen i Lpfö98. Arbetet försöker belysa hinder och möjligheter med att inspireras av olika pedagogiska förhållningssätt, i detta fall genom att se till Reggio Emilia filosofin.

Med hjälp av litteratur och observationer från Reggio Emilia inspirerade förskolor i Sverige vill jag försöka analysera arbetssättet och hur detta arbetssätt relaterar till läroplanen för förskolan i Sverige.

De frågeställningar som arbetet utgår ifrån är:

1. Vad har Reggio Emilia inspirerade pedagoger för barnsyn, syn på lärande och mål för verksamheten?
2. Vilken barnsyn och syn på lärande är beskriven i Lpfö98 och vilka mål för verksamheten finns beskrivna där?
3. Hur relaterar Reggio Emilias pedagogiska filosofi till Lpfö98?

Bakgrund

I detta avsnitt beskrivs när, var och hur Reggio Emilia filosofin uppkom och varför. Avsnittet kommer även att ge en bakgrund till Reggio Emilias filosofi, pedagogens roll, hur det praktiska arbetet går till och hur intresset för Reggio Emilia vuxit genom åren, då särskilt i Sverige. Avsnittet tar även upp miljöns roll i Reggio Emilia och hur man använder sig av pedagogisk dokumentation.

Uppkomsten av Reggio Emilia filosofin

Producenterna och skribenterna Tove Jonstoj och Åsa Tolgraven (2001:34-51) skriver att Reggio Emilia är en kommun belägen Emilia Romagna-regionen i den norra delen av Italien. De första kommunala förskolorna växte fram efter andra världskrigets slut år 1945. Den första förskolan började ta form den första maj 1945 i byn Cilla utanför staden Reggio Emilia på initiativ av en grupp föräldrar. Emilia Romagna-regionen är en region som under lång tid präglats av fascismen och motståndet mot fascismen. Förskolorna blev därför efter krigets slut en symbol för hoppet om en bättre framtid och demokratiska idéer. Området har även en lång vana av kooperativa arbetsformer. Jan Olsson (2005:36 i Katarina Grut) skriver att en av tio förvärvsarbetare är verksamma inom kooperativa verksamheter. Han framhåller att detta är ett historiskt arv som växte fram ur en vilja att stärka den egna ställningen på marknaden genom kollektiv samverkan.

Wallin (2003:23) skriver om historien bakom Reggio Emilias förskolor. Den första förskolan började byggas upp av föräldrar som finansierade bygget genom att sälja det stridsmaterial som blivit kvar efter att tyskarna lämnat området efter andra världskrigets slut i april 1945. Samhället präglades under denna tid av hoppet av en ljusare framtid, en framtid där barnen sågs som viktiga medborgare. Efter Hitlers och Mussolinis styre blev det viktigt att barnen utvecklades till självständiga och tänkande individer för att motverka att historien av människor som enbart följde en ledare skulle upprepas. Under åren som följde byggdes allt fler förskolor i regionen som kooperativ. Det dröjde till år 1963 innan kommunen tog över ansvaret för förskolorna. Att det dröjde så länge berodde på att den katolska kyrkan och staten hade ansvar för barnomsorg i Italien vid denna tid och fortfarande har ansvaret i större delen av Italien idag.

Professorn Göran Brulin och pedagogen Birgitta Emriksson (2005:15) skriver att Reggio Emilia filosofin vuxit fram ur motståndet, motståndet mot fascismen och motståndet mot den katolska kyrkan som tidigare hade eget ansvar för barnomsorgen i Italien. Abbot och Nutbrown (2005:13) menar att Reggio Emilia filosofin vuxit fram ur tidigare generationers erfarenheter och viljan att skapa någonting bättre för generationer som följer. Kvinnorörelsens framväxt var en av de viktigaste faktorerna för att förskolorna i Reggio Emilia expanderade.

Wallin (1996:134) skriver om Loris Malaguzzis tankar kring hopp och framtid; ”Hoppet är en mänsklig rättighet, betonade Loris Malaguzzi. Vi måste låta också barnen få finna det hopp som gör dem öppna inför framtiden. Som hjälper dem se att världen är föränderlig. Att människor är olika. Kan de förändra världen kan de därmed bevara den. Hoppet ger en väldig kraft.”

Pedagogen Katarina Grut (2005:7) skriver att förskolorna i Reggio Emilia har ett starkt stöd från kommun och ett nära samarbete med föräldrar. Förskolorna i Reggio Emilia har en viktig social och politisk roll i samhället och präglas av samhällets kulturella värden.

Abbot och Nutbrown (2005) skriver att det i Reggio Emilia i nuläget finns tjugoen förskolor för barn mellan tre och sex år och tretton förskolor för barn under tre år.

Filosofin bakom Reggio Emilias förskolor

Forskaren Peter Moss (2005:166-167 i Lesley Abbot & Cathy Nutbrown) framlägger att Reggio Emilia filosofin inte utgår från någon modell med fasta ramar och att pedagogiken då inte heller kan kopieras. Han menar att pedagogiken i Reggio Emilia är stark rotad i den kultur den växt fram ur och att det inte går att direkt överföra en pedagogik från en kultur till en annan. Moss skriver att man i Reggio Emilia ser att arbetssätt inte är värderingsfria utan att det handlar om att själv göra erfarenheter av, och fatta beslut över, vad som kommer att gynna just den verksamheten man syftar på.

Wallin (2003:24) tog del av en föreläsning hållen av Loris Malaguzzi där han yttrade dessa ord, "Våra låsta metoder, våra förbestämda trappsteg för lärandet och våra definierade utvecklingsplaner gör hela mänskligheten torftigare." Wallin (1996:40) skriver att även om det inte finns någon beskriven metod att arbeta efter i Reggio Emilia så finns det sätt att se på barn, kunskap och samhälle.

Dahlberg m.fl. (2001:184) skriver att Reggio Emilias förskolor har ett par viktiga gemensamma pedagogiska redskap; arbetet med dokumentation, personalens specialistkunskaper (artelieristan, en personal som arbetar i ateljén och pedagogistan, som ansvarar för det pedagogiska förhållningssättet) och att mycket tid läggs på reflektion kring verksamheten.

Pedagogen Carlina Rinaldi (2006:40 i Reggio Children) framhåller att samhällsdebatten och ekonomiska och politiska ställningstaganden påverkar utbildningssystemet. "Med denna utgångspunkt kan vi klart se att vetenskaperna inte är neutrala – och framförallt inte pedagogiken – utan "partiska", och hur vår pedagogik i Reggio Emilia är en partiskhetens pedagogik, vilket då innebär att den baseras på bestämda värderingar/värden."

Värden och värderingar

Jonstoj och Tolgraven (2001:32-33) framlägger att man i Reggio Emilias förskolor arbetar utifrån mycket medvetna grundvärden. Man ser barnet som rikt och kompetent i sin vilja att lära och utvecklas. Subjektivitet är ett viktigt begrepp inom Reggio Emilia filosofin. Alla barn ses som kommunicerande subjekt. Varje barn är unikt och förmögen till att på olika sätt förmedla sig själv och sina tankar. Att alla barn ses som unika gör att olikheter även de är viktiga för verksamheten i Reggio Emilia. Olikheter används som en utgångspunkt i arbetet på Reggio Emilias förskolor. Man ser skillnader i sätt att se och konflikter som möjligheter till lärande och därför som något positivt. Andra grundvärderingar av vikt är förhandling, delaktighet och demokrati. Med begreppet demokrati menade Loris Malaguzzi att varje barn är en fri och ansvarsfull aktör och att förskolan skall verka för att fostra barnet till delaktiga medborgare i samhället. Värdet av förhandling bottnar i att barnet lär sig lyssna till andra och utöver detta lär sig ta in och reflektera över andras synsätt. Barnet kan på detta vis förändra sitt eget sätt att tänka. Dessa olika grundvärderingar gäller inte enbart mellan barn-barn och barn-pedagog utan även mellan pedagog- förälder.

Rinaldi (2006:38-43 i Reggio Children) framhåller att förskolan är en kulturplats och menar med detta att det i förskolan skapas en kollektiv och personlig kultur. Hur en kultur växer fram i en förskola påverkas av det politiska, sociala och värdemässiga klimatet förskolan befinner sig i. Förskolans kultur påverkar även dess klimat. Detta pågår i växelverkan.

Vidare presenterar Rinaldi olika värden som ligger till grund för filosofin i Reggio Emilia. Hon skriver att man i Reggio Emilia ser förskolan som en plats för fostran och bildning och inte som en plats för formande av individer. Att man använder sig av begreppen fostran och bildning skriver Rinaldi beror på att man i Reggio Emilia menar att dessa termer ligger närmare värdebegreppet på så vis att förskolan främst är en plats där värden och värderingar diskuteras, växer fram och överförs. Hon framhåller Reggio Emilias syn på fostran som följer: "...att fostra varje individs och varje kulturs inre värden för att göra dessa värden och värderingar synliga, medvetna och möjliga att dela. (s.39) Vidare diskuterar Rinaldi vad begreppet värde står för. En möjlig begreppsförklaring menar hon är att värden bygger upp det ideal människan strävar mot och att det är utifrån de värden vi har som vi baserar vårt uppförande och vår anpassning i samhället. Hon framhåller att värden alltid är relativa och kulturbundna. Rinaldi menar att värden och värderingar utgör grunden till vilken barnsyn pedagoger har och hur man arbetar i verksamheten med barnen.

Organisationens roll i Reggio Emilia

Tiziana Filippini (2006:52-56 i Reggio Children) beskriver hur viktig organisationen är för förskoleverksamheten i Reggio Emilia. "I Reggios verksamhet har organisationen alltid setts som en del av en förskolas identitet, som något som hör ihop med hela utbildningsprojektets centrala värden och val." Vidare skriver Filippini att organisationen inte bara utgör strukturen för verksamheten utan att den även påverkar synen på verksamheten och vilka värden och värderingar som växer fram i den. Hur verksamheten är organiserad får konsekvenser för arbetssätt, miljö, scheman och förhållande mellan personal. Hur man väljer att se på dessa olika aspekter och arbeta med dem påverkas av värden, som sedan i sin tur påverkas av de olika aspekterna i en växelverkan. Organisationen sätter därför gränser för vilka möjligheter en förskola ges. Filippini skriver vidare att organisationen i Reggio Emilia bygger på ett par grundpelare. En av dessa grundpelare är relationen mellan teori och praktik. I Reggio Emilia ser man att teorin och praktiken ömsesidigt påverkar varandra och att det därför inte går att arbeta efter en fast modell utan att man istället hela tiden försöker förnya, bibehålla eller konstruera relationen mellan de båda. Andra grundpelare för organisationen utgörs av pedagogens roll i verksamheten, miljön, pedagogisk dokumentation, kunskapssyn och inte minst synen på barnet.

Jonstoj och Tolgraven (2001:53) skriver att den pedagogiska filosofin i Reggio Emilia grundades av läraren Loris Malaguzzi. Han skrev en berömd dikt där han beskriver hur skolan berövar barn möjligheter till lärande: "...ett barn har hundra språk (och därtill hundra hundra hundra) men berövas nittionio. Skolan och kulturen skiljer huvudet från kroppen. Man ber barn: att tänka utan händer att handla utan huvud att lyssna men inte tala att begripa utan glädjen i att hänföras och överraskas annat än till påsk och jul. Man ber dem: att bara upptäcka den värld som redan finns..." Vidare skriver Jonstoj och Tolgraven (2001:25) att de hundra språken är en metafor för alla de sätt ett barn kan kommunicera på och utforska och förstå världen genom. Verksamheten i Reggio Emilia försöker ge barnet större möjligheter till att förstå världen genom att tillåta barnet att använda alla sina sinnen. Man menar att kommunikation är grundstenen till allt lärande, vare sig det sker med hjälp av det talade språket eller i andra konstnärliga former. Därför är kommunikation nyckeln till all verksamhet i Reggio Emilia. Det är genom kommunikation med omvärlden i olika former som barnet lär känna sin egen personlighet och lär sig tro på den egna förmågan till skapande och handling.

Rinaldi (2006:44-45 i Reggio Children) menar att skolan och förskolan utgör en viktig och speciell plats för bildning och fostran. "Förskolan och skolan måste övervinna konflikten mellan förväntan att tillhöra (känslan av tillhörighet) och det behov av självständighet och

självbekräftelse, som var och en av oss känner.” Vidare skriver Rinaldi att pedagogens professionella utveckling äger rum i verksamheten med barnen och genom gemensam reflektion kring arbetet i samarbete med andra skolor och förskolor. Reflektioner fungerar som en utvärdering både av pedagogen och av vilka förutsättningar barnen ges för lärande, och även vilka förutsättningar föräldrar och pedagoger ges för att lära om och lära nytt.

Jonstoj och Tolgraven (2001:36-42) framhåller att man inom Reggio Emilia filosofin sedan uppstartandet sett det som en viktig del av pedagogiken att barnen görs till en del av det samhälle de befinner sig i. Man arbetar därför mycket med att barnen inte enbart ska undersöka samhället utan även ha en möjlighet att påverka det och påverkas av det. Förskolorna ingår av denna anledning ofta i samarbete med institutioner och andra delar av samhället. En av Reggio Emilia pedagogikens viktigaste målsättningar är att försöka göra verksamheten till en del av samhället och samhället till en del av verksamheten.

Vidare skriver Jonstoj och Tolgraven (2001:41-45) om organisationen som ett nyckelbegrepp i Reggio Emilia. Organiseringen ger uttryck för de teorier och det vetenskapliga synsätt förskolan har. Den är också avgörande för om man skall kunna uppnå de pedagogiska mål man satt upp för verksamheten. I organiseringen av verksamheten ser man föräldrarnas delaktighet som fundamental. Man ser också att organisationen ständigt skall reflekteras över och att den genom utbyte av erfarenheter är öppen för förändring. Samspel och kommunikation är därför av vikt i arbetet i Reggio Emilia. Organisationen, föräldrarnas delaktighet, miljön och pedagogerna utgör några av grundstenarna i Reggio Emilia.

Pedagogens roll i Reggio Emilia

Rinaldi (2006:88-89 i Reggio Children) skriver att Loris Malaguzzi utvecklade filosofin och pedagogiken i Reggio Emilia och att hans tankar lever vidare och genomsyrar hela verksamheten. Loris Malaguzzi sa så här om lärarens roll: ”...vi behöver en lärare som ibland är regissör, ibland manusförfattare, ibland ridå och fond, ibland sufflör. En lärare som är både mild och sträng, som är ljussättare, som fördelar färger och som t.o.m. är publik – åskådaren som betraktar, klappar händerna ibland, eller förblir tyst, fylld av känslor, som ibland bedömer skeptiskt och vid andra tillfällen applåderar med entusiasm.”

Jonstoj och Tolgraven (2001:27) menar att pedagogens roll i Reggio Emilia främst är att utmana barnen i deras tankesätt genom att problematisera, ge tillfälle för nya upplevelser och att förse barnen med material och presentera nya metoder för att kunna söka kunskap. Pedagogen skall inte ge barnet svar på frågor innan det själv ställt dem.

Wallin (1996:105-106) skriver att Loris Malaguzzi menade att även om barnet är rikt på resurser och har en inneboende vilja att växa och utvecklas krävs det närvarande och rika vuxna. De vuxna skall utmana barnet, vara kreativa och tillsammans med barnet konstruera världen och värden. Pedagogen skall se och lyssna till barnet. Vidare ser man i Reggio Emilia att pedagogen ska ge stöd åt barnets eget sätt att uppfatta problem och uppmuntra barnet att se till sina behov och utveckla kunskaper utifrån dem. Pedagogen skall också försöka hitta sätt för barnet att komma ihåg vad det lärt och hur lärandet gick till.

Hillevi Lenz Taguchi (1997:61) framhåller att pedagogen genom att se till barnets positiva sidor, vad barnet vet och klarar av, och genom att ge barnet självt makt över det egna lärandet skapar en tillit mellan vuxen och barn. Pedagogen bör ge barnet möjligheter att själv ställa frågor och söka svar utan att förse barnen med rätta svar eller lotsa barnet i någon förbestämd riktning. Pedagogen ska istället lyssna till barnet och ställa frågor för att utmana barnet vidare

i dess egna tankar. Detta förutsätter att pedagogen ständigt utgår från det barn hon har framför sig.

Pedagogisk dokumentation

Dahlberg m.fl. (2001:217-221) skriver; "När vi använder termen 'pedagogisk dokumentation' hänvisar vi i själva verket till två besläktade företeelser: en process och ett viktigt innehåll i denna process." Att dokumentera innebär att samla in material. Detta kan göras på olika sätt; genom fotografier, skriftliga noteringar, videofilmning etc. För att vara pedagogisk skall dokumentationen synliggöra hur barnet handlar och agerar och hur pedagogen agerar gentemot barnet och barnets handlingar. Processen synliggörs och utgör en grund för att reflektera och samtala kring det pedagogiska arbetet i verksamheten inom personalen, med barn, föräldrar och med politiker. Dokumentationen blir på detta vis ett viktigt redskap för att skapa en demokratisk och reflekterad verksamhet. Genom att dokumentation möjliggör och skapar förutsättningar för dialog parter emellan, då arbetet konkret synliggörs, ser man att dokumentation bidrar till demokratiska processer. Den pedagogiska dokumentationen hör också ihop med Reggio Emilias sätt att aldrig se på pedagogik som färdiga modeller. Reflektionen genom dokumentation tvingar pedagogen att ta ansvar och bedöma den egna verksamheten och på så vis kan pedagogen förändra och förnya verksamheten. Dahlberg m.fl. (2001:235) skriver; "Det som dokumenteras kan ses som en berättelse om barnens, pedagogernas och föräldrarnas liv på institutionen, en berättelse som kan påvisa dessa institutioners bidrag till vårt samhälle och till utvecklingen av vår demokrati."

Lenz Taguchi (1997:10-15) menar att pedagogisk dokumentation är ett sätt att synliggöra och förändra både den inre pedagogiska miljön som utgörs av pedagogens förhållningssätt, och den yttre pedagogiska miljön som utgörs av den pedagogiska praktiken. Pedagogisk dokumentation är ett arbetsverktyg som innebär att pedagog och barn båda befinner sig i en läroprocess. Barnens läroprocess dokumenteras likväl som pedagogens. Genom dokumentation kan pedagogen upptäcka hur hon arbetar, vilket förhållningssätt hon har gentemot barnet, vilken kunskapssyn hon har och vart hon befinner sig just nu och vad hon behöver utveckla. Dokumentation synliggör även barnets läroprocesser, hur de lär, hur de tänker och var de befinner sig i sin utveckling. Pedagogisk dokumentation är viktig för att kunna reflektera över verksamheten som i sin tur är viktigt för att kunna utveckla och förändra verksamheten. Dokumentationen ska vara ett gemensamt reflektionsarbete mellan pedagoger, barn och familjer.

Miljöns roll i Reggio Emilia

Wallin (1996:22) framhåller att man i Reggio Emilia ser miljön som en pedagog och att man i Reggio Emilias förskolor vill att miljön ska fungera som inspiration för tanken och fantasin. Wallin (1996:18) skriver att man i Reggio Emilia menar att miljön skapar möjligheter till lärande och att den också är ett sätt att närma sig barnen. Pedagogistan Elena Giacomini säger; "Arkitekturen och redskapen konkretiserar vår pedagogiska vilja samtidigt som de möjligheter som finns i miljön kan utnyttjas i pedagogiken."

Abbot och Nutbrown (2005:14-15) menar att miljön utgör en viktig del av filosofin i Reggio Emilia och skriver att Reggio Emilias förskolor har några grunder gemensamt när det gäller förskolans miljö och dess uppbyggnad. Författarna skriver att man på alla förskolor har en gemensam mötesplats där barn från olika avdelningar kan samlas och leka ihop, denna mötesplats kallas piazza. Förskolorna har också gemensamt att de alla har en ateljé. I ateljén finns material som, lera, målarfärg, verktyg, penslar, ljusbord, pärlor etc. I ateljén arbetar en konstutbildad person som kallas atelierista. Förskolorna är målade ljusst och har ofta stora

fönster som släpper in mycket ljus. Spegel är ofta förekommande då detta hör ihop med tanken att barnet skall betrakta sig själv och andra och skapa och synliggöra identiteter. Barnens bilder och skapande är en del av inredningen och täcker väggarna. Väggarna används också för synliggörande av dokumentation av projekt. Författarna skriver vidare om Loris Malaguzzis tankar kring miljön och menar att han framhöll att miljöns form och funktion, dess inverkan på samspel och dess inverkan på motivation och inspiration till lek och lärande bidrar till att skapa trygghet och en känsla av välbefinnande.

Vidare skriver Abbot och Nutbrown (2005:28-30) att i Reggio Emilia ses leken som viktig i sig själv. Lek är inte något som görs utöver aktiviteter och lärande, utan som inbegriper aktiviteter och lärande. Vidare skriver författarna att förskolan i Reggio Emilia ses som en stor verkstad, där lek, glädje och estetiska upplevelser är förutsättningar för lärande och utvecklande av kunskap. Författarna skriver att miljön på förskolan är en spegling av dess historia och dess kultur och att förskolor därför kommer se olika ut på olika platser.

Det praktiska arbetet

Jonstoj och Tolgraven (2001:42) beskriver att barnen delas in i barngrupp efter ålder och att pedagogerna följer sin barngrupp tills det att de slutar på förskolan.

Paola Strozzi (2001:66-74 i Reggio Children) beskriver planeringsarbetet i Reggio Emilias förskolor. Ofta gör man vecko- och månadsöversikter över de projekt som pågår för tillfället eller planerar inför nya projekt. En gång om året diskuterar pedagogerna hur planeringen har fungerat och hur den kan förbättras. Förberedelser inför projekt görs av både barn och pedagoger tillsammans för att skapa en förväntan och en nyfikenhet kring det som ska startas upp. Material till projekt, och i verksamheten i övrigt, är väl genomtänkta från pedagogens sida. För att inte barnen ska lotsas in i en i förväg bestämd riktning ska det finnas material som utmanar barnens tankar och väcker förundran. Vidare skriver Strozzi att pedagogerna för att kunna dela ansvar och utvecklas arbetar i par om två. När barnen är upptagna i egna aktiviteter använder pedagogerna tiden för planering av dagen. Strozzi skriver också att man i Reggio Emilia har ett flexibelt schema, även om man har saker planerade avbryter man inte barnet i den aktivitet de är engagerade i utan väntar ut barnet.

Abbot och Nutbrown (2005:17-18) framhåller tidsaspekten som mycket viktig för arbetet i Reggio Emilias förskolor. Sex timmar av de trettiosex timmar pedagogerna arbetar läggs på barnfri verksamhet som innefattar planering, förberedelser, möten och fortbildning. Vidare menar Abbot och Nutbrown att samarbete är en viktig beståndsdel av Reggio Emilia filosofin. De skriver att förskollärare alltid arbetar i par där de tar gemensamt ansvar för barnen och att samarbete är djupt förankrat i Reggio Emilias förskolor. På förskolorna arbetar städ- och kökspersonal tillsammans med pedagoger, barn och barn, barn och pedagoger, barn och föräldrar och föräldrar och personal. Samarbetet utgår från grundtanken om att vi lever och lär tillsammans.

Intresset från Sverige

Jonstoj och Tolgraven (2001:75-76) skriver att över tretusen svenskar besökt Reggio Emilia för att studera dess kommunala förskolor och att de svenska besökarna är fler än från något annat land i världen. År 1978 var barnomsorgsassistenten Anna Barsotti och pedagogen Karin Wallin, några av de första som besökte Reggio Emilias förskolor. Anna Barsotti och Karin Wallin arbetade sedan för att sätta upp utställningen "Ett barn har hundra språk", som var en utställning som visade på vad barn kunde åstadkomma i konstruktioner och bilder och läroprocessen som tog dem dit, som tidigare visats i Reggio Emilia. År 1981 sattes den upp på

Moderna museet där den väckte stort intresse. Sedan följde en ytterligare utställning några år senare och Anna Barsotti och Karin Wallin författade även böcker om Reggio Emilia förskolornas pedagogik. I slutet av åttiotalet startade man kurser på området och fler av dessa kurser ledde till besök i Reggio Emilia. År 1992 skapades Reggio Emilia institutet i Stockholm. År 1993 startades projektet "Pedagogik i en föränderlig värld" där Reggio Emilia institutet, Stockholms lärarhögskola och stockholmsstadsdelen Hammarby i samarbete med Reggio Emilia bedrev ett utvecklings- och forskningsprojekt kring hur Reggio Emilia kunde användas som inspiration för förskolor i Sverige.

Dahlberg m.fl. (2001:187) skriver att det stora intresset från Sverige kan bero på likheter mellan Sverige och norra Italien där Reggio Emilia ligger. Författarna skriver att de båda länderna gått igenom liknande moderniseringsprocesser. Både Italien och Sverige har en relativt hög levnadsstandard och många förvärvsarbetande föräldrar vilket lett till en liknande samhällsplanering med ett uppbyggande av offentliga finansierade förskolor. Dahlberg m.fl. skriver även att pedagoger i Reggio Emilia och pedagoger i Sverige har liknande barnsyn och att båda ser att förskolan skall vara en plats som är till för alla barn. En annan likhet författarna framlägger är man i både Reggio Emilia och Sverige länge lagt vikt vid att ha en fortlöpande diskussion kring arbetssätt och pedagogik.

Barnsyn, kunskapssyn och mål för verksamheten

Här nedan beskrivs vad litteratur säger om hur pedagoger i Reggio Emilia ser på barnet, lärande och mål för verksamheten. I detta avsnitt kommer även Lpfö98:s mål att preciseras.

Barnsyn och kunskapssyn

Jonstoj och Tolgraven (2001:27) skriver; ”Vad man tänker om ett barns förmåga påverkar i förlängningen vad de faktiskt kan och gör.”

Pedagogen Ann Åberg (2005:59-60) skriver att den syn man som pedagog har på barnet påverkar det förhållningssätt man anlägger. Hon skriver vidare att det är lättare att tala om vilken syn på barn man som pedagog vill anlägga och att det är svårare att i praktiken se barnet på detta sätt. Hon säger; ”Det är i mitt sätt att möta barnen varje dag, i vardagens alla händelser, som min barnsyn blir synlig. Det är ju, som bekant, inte det jag säger utan hur jag gör som är själva verkligheten.” Åberg fortsätter; ”Min barnsyn är också min människosyn och har att göra med mina grundläggande värderingar. Det handlar om hur jag möter och tänker om andra människor oavsett om de är små eller stora.” Vidare skriver hon att barnsyn och kunskapssyn är två sidor av samma mynt och att de påverkar varandra. Vad pedagogen har för tankar kring när och hur barn lär utgör grunden för kunskapssyn såväl som för barnsyn.

Dahlberg m.fl. (2001:81) skriver att hur vi producerar praktiken i verksamheten med barn är beroende av konstruktioner av barn och barndom. ”Med andra ord: pedagogiskt arbete är en produkt av vem vi tror det lilla barnet vara.”

Barnet i Reggio Emilia

Jonstoj och Tolgraven (2001:24-25) skriver om Loris Malaguzzis syn på tre regerande synsätt på barn. Det första är vad Malaguzzi kallar ”det sovande och fattiga barnet”. Detta innebär en barnsyn som säger att barnet lär genom att minnas förmedlad kunskap. Det andra synsättet på barn kallar Malaguzzi, ”det vakna men fattiga barnet”. Barnet ses här som passivt. Barnet lär sig genom att förstå men med styrning. Den tredje och sista barnsynen kallar han ”det rika barnet”. I Reggio Emilia ser man barnet som rikt. Med det menar man att barnet har en inneboende kraft till att själv vilja lära och utvecklas. Barnet ses som kompetent att skapa sin egen kunskap och som kompetent i sitt samspel med andra. ”Barnet är en forskare i dess djupaste mening, någon som hela tiden är på jakt efter mening: Varför, varför, varför?”

Wallin (1996:105) menar att man i Reggio Emilia ser barnet som rikt. Med det menar man att barnet är förmöget att förstå och kunna och att barnet är rikt på resurser. Carlina Rinaldi säger; ”Det vi i Reggio tänker på då vi talar om rika barn är deras inneboende kraft att vilja växa.” Vidare skriver Karin Wallin (1996:129) att man i Reggio Emilia ser barnet som en medkonstruktör som lär genom interaktion med andra barn och vuxna men också genom egna upplevelser. I Reggio Emilia ses barnet som ett självständigt subjekt. Genom detta perspektiv på barn ses alla barn som unika.

Dahlberg m.fl. (2001:77-80) skriver att barnsynen i Reggio Emilia baseras på grundsynen på barnet som intelligent och rikt på resurser. Med ett rikt barn menar man att barnet redan från födseln är aktiv i sitt eget sökande efter kunskap. Barnet är rikt då det har förmåga att lära. Författarna skriver också att man i Reggio Emilia framhåller att detta synsätt är ett val man gjort och att språket och valet av begreppet ”det rika barnet” i sig konstruerar rika barn.

Vidare skriver Dahlberg m.fl. att man i Reggio Emilia ser barnet som en aktiv medkonstruktör av kunskap. Men detta menar man att barnet aldrig är en passiv mottagare av kunskap utan själv aktiv i skapandet av kunskap. Författarna skriver också att barnet i Reggio Emilia som en följd av denna barnsyn även ses som en viktig del i det samhälle barnet verkar i. Barnet se som en fullgod medborgare i samhället vilket medför rättigheter, men också skyldigheter och ansvar. Barnet skall inte beskyddas från samhället utan tillåtas vara en aktiv del av det. Detta, menar Dahlberg m.fl., har konsekvenser på hur man ser på föräldrarnas och förskolans roll. Man framhåller hur, främst moderskapet, men även faderskapet setts som barnets viktigaste referenspunkter. Föräldrar skulle utifrån detta synsätt vara hemma med barnet för att sörja för barnets bästa och dess omvårdnad. I Reggio Emilia menar man istället att, även om föräldrarna har huvudansvaret och utgör livsviktiga relationer för barnet, så har förskolan en stor roll i att göra barnet till en aktiv medborgare i samhället. Dahlberg m.fl. (2001:80) skriver; ”I själva verket kan enbart föräldraomsorg begränsa det lilla barnets möjligheter att integreras i samhället, att utöva medborgarskap och att förverkligas genom samspel med andra barn och andra vuxna.”

Synen på lärande och kunskap i Reggio Emilia

Karin Wallin, Ingela Maechel och Anna Barsotti (1981:16) framhåller att man i Reggio Emilia ser att man kan förse barnen med information men att man aldrig kan ge dem kunskap. För att något skall bli till kunskap måste barnet bearbeta information och intryck med sina egna sinnen. Kunskap ser som något personligt som varje individ skapar för sig själv genom samspel och prövning av teorier.

Jonstoj och Tolgraven (2001:53) framhåller att man i Reggio Emilia tar avstånd från bilden av läraren som den kunnige och barnet som novis. Istället talar man om ”Lyssnandets pedagogik”. Lyssnandets pedagogik förutsätter en rik pedagog som lyhört tar in barnet, genom att lyssna och se barnets tankar och hur dessa tankar utvecklas. I Reggio Emilia utgår man från ett socialkonstruktionistiskt perspektiv på lärande och menar med det att kunskap skapas genom dialog parter emellan. Kunskap förutsätter samspel där parterna utbyter tankar och idéer och på så vis kan få syn på andras perspektiv, och därigenom lära sig något nytt. Loris Malaguzzi skrev i den berömda dikten ”Tvärtom det är hundra som finns” om att skolan berövar barnet sätt att uttrycka sig genom att skolan skiljer huvudet från kroppen och inte låter barnet överraskas av kunskap. Jonstoj och Tolgraven (2001:29) menar att man i Reggio Emilia motsäger sig denna uppdelade syn på kunskap och utmanar den gängse uppfattningen om hur verksamheten i skolan bör vara utformad istället ser man att kunskap även kommer ut kroppsliga och sinnliga upplevelser.

Olga Dysthe (2003:61) skriver att ett socialkonstruktionistiskt perspektiv grundar sig på tanken att individens handlingar är direkt beroende av gruppen. Med detta perspektiv är individens inre läroprocesser mindre viktiga då man menar att det är i samspelet man lär och att de individuella läroprocesserna beror på utvecklingen i gruppen. Eftersom samspelet är kärnan för lärande är kommunikation och språk av största vikt.

Rinaldi (2001:43 i Reggio Children) skriver att; ”Lärande är uppkomsten av något som inte tidigare fanns. Lärande är ett sökande efter en det ena, än det andra – det egna jaget lika väl som efter den andre – efter allt som finns och omger varje individ.” I Reggio Emilia ser man lärande som komplext och oförutsägbart då man inte kan planera när, vad eller hur en person lär. Rinaldi väljer att kalla kunskap för subjektiv förståelse då det är barnet, subjektet, som konstruerar sin egen förståelse av en händelse eller ett fenomen.

Dahlberg m.fl. (2001:77) skriver att man i Reggio Emilia utifrån synen på barnet som rikt menar att; "...lärande inte är en individuell kognitiv handling som nästan isolerad utförs i barnets huvud. Lärande är en kooperativ och kommunikativ aktivitet, i vilken barnen konstruerar kunskap, skapar mening i sin värld, tillsammans med vuxna och – lika viktigt – med andra barn."

Anna Barsotti (2005:62 i Katarina Grut) har översatt vad Loris Malaguzzi talade om i en föreläsning och vad han menade att kompetens är. "Kompetens är inte lika med skicklighet. Skicklighet, det är bara förmågan att utföra någonting. Kompetens är någonting mycket vidare, det har en mycket större mening." Vidare sa han att genom att vuxna fokuserar på färdigheter istället för på det vidare begreppet av kompetens så minskar barnets möjligheter till utveckling då utvecklandet av olika färdigheter hamnar i förgrunden och utvecklingen av barnet kommer i andra hand. Malaguzzi liknade detta vid att renovera fasaden på ett hus istället för att se till husets helhet.

Professorn Gunilla Dahlberg och pol. mag. Harold Göthsson (2005:95-96 i Katarina Grut) skriver om sanningens problematik. De framhåller att sanningen aldrig är entydig. "Sanningssträvan handlar nu kanske mer om att vidga och intensifiera perspektiv, om att skapa förbindelser och interaktion genom att använda hundra språk." Synen på sanning och kunskap är ett ställningstagande som kräver av oss att vi ser till sanningens föränderlighet, mångtydlighet och komplexitet.

Mål för verksamheten i Reggio Emilia

Dahlberg m.fl. (2001:95) menar att förskolan är socialt konstruerad. Med detta menar man att förskolan som institution skapas av och med de människor som verkar i den och av samhället i övrigt. Därför blir förskolan vad vi gör den till.

Grut (2005:8) framhåller att ett av Reggio Emilias förskolors kännetecken är deras ständiga jakt på förnyelse, förändring och omprövning. Därför finns aldrig några i förväg bestämda resultat att uppnå.

Brunlin och Emriksson (2005:14-21 i Katarina Grut) skriver vidare att Loris Malaguzzis filosofi kring Reggio Emilia pedagogiken går ut på att den ständigt förbättras då den inte är fast bestämd utan låter sig påverkas av nuet och hur miljön och samhället förändras. Författarna menar att målet går ut på att organisationen lever och hålls levande år efter år. Loris Malaguzzi menade att detta inte kan ske genom skriftliga modeller och riktlinjer. Han hävdade istället att den arbetsorganisatoriska modellen endast kunde hållas levande i praktiken där den ständigt vidareutvecklas.

Dahlberg och Göthsson (2005:72 i Katarina Grut) skriver att Loris Malaguzzis syfte med att inte förmedla någon bestämd metod för pedagogiken i Reggio Emilia var att försöka "...motverka den instängdhet som kulturens alla kategoriseringar och konventioner ordnar och värderar." Loris Malaguzzi menade att ett redovisande av en fast metod enbart skulle låsa fast pedagoger och riskera att bli till ett maktredskap. Han ville istället att pedagogen ständigt skulle förundras över skeenden i verksamheten tillsammans med barnen. På detta sätt är både barnet och pedagogen utforskande individer där de reflekterar, värderar och förundras tillsammans.

Dahlberg och Göthsson (2005:104 i Katarina Grut) skriver att man i Reggio Emilia ser till några fundamentala värden som man arbetar med i verksamheten. Det första värdet är att se

varje person som unik men samtidigt ömsesidigt beroende av andra. Vidare ser man olikheter och skillnader som resurser i verksamheten. Dialogen ses som viktig då den bidrar till att synliggöra och belysa olikheter och på så vis skapa en gemensam förståelse. En väsentlig del av verksamheten är också att försöka besvara frågor om vad man anser viktigt att veta och kunna. Vidare skriver författarna att det övergripande målet för verksamheten i Reggio Emilia är att utveckla en demokratisk förskola.

Rinaldi (2006:38-40 i Reggio Children) presenterar några grundläggande värden för verksamheten i Reggio Emilias förskolor. Det första kallar hon subjektivitetens värde. Med detta begrepp menar hon att barnet ses som ett subjekt som är självkonstruerad och socialt konstruerad i en kultur. Som följd av att se barnet som subjekt ges olikheter ett stort värde. ”Men olikheten är inte i sig ett värde; den kan dock bli ett värde om vi förmår skapa en kontext, en kultur, en strategi och en förskola och skola för olikheter.” (s.40) I Reggio Emilias förskolor ser man även delaktighet som ett värde att leva upp till. Barnet skall känna sig delaktig i verksamheten. För att åstadkomma detta måste verksamheten klarlägga pedagogiska syften samtidigt som man måste vara öppen för och skapa utrymme för olika möjligheter.

Rinaldi (2006:40-43 i Reggio Children) framhåller demokrati som det centrala värdet i verksamheten i Reggio Emilia och att demokratins värde hör samman med värdet av delaktighet; ”Relationen mellan individen och det samhälle i vilket han eller hon lever kan regleras och inriktas så att det antingen stärker aktiv delaktighet eller delaktighet genom delegering.” (s.42) Ett annat värde som Rinaldi menar till viss del utgör den grundläggande principen för verksamheten är lärandet. ”Lärande är och kan vara ett värde om vi är medvetna om att lärande – som avgörs av varje individ vid tidpunkter och på sätt som inte kan programmeras – är en ”plats av och för relationer”, som får oss att reflektera över lärandet och som leder oss till sökandet efter nya vägar för fostran och för vår personliga och professionella formning.” (s.43) För att nå lärande belyser Rinaldi andra värden som leken, nöje, emotioner och känslor där lärande kan växa fram.

Dahlberg m.fl. (2001:185) skriver att några av Reggio Emilias beståndsdelar utgörs av utmanandet av rådande diskurser inom det pedagogiska området och en medvetenhet kring hur diskurser styr tanke och handling. Andra viktiga grundpelare är att det inte finns en färdig mall att arbeta efter utan att man med en öppen inställning och genom att se till kontexten skapar och omskapar verksamheten ständigt. Vidare ser man inom Reggio Emilia filosofin att man ska arbeta för ett; ”...förkastande av föreskrivna regler, mål, metoder och måttstockar, i fullt medvetande om att detta medför risk för osäkerhet och komplexitet; mod att tänka själva och konstruera nya diskurser och våga välja att förstå barnet som ett rikt barn, ett barn med oändliga förmågor, ett barn fött med hundra språk...”

Barnsyn, kunskapssyn och mål för verksamheten enligt Lpfö98

Läraryrket (2006:5) skriver att det i Sverige finns en läroplan för varje skolform och att de olika läroplanerna fastställs av regeringen.

Lpfö98 (2006:29 i Läraryrket) framhåller olika mål att arbeta mot i förskolan och att det är pedagogens ansvar att styra verksamheten i riktning så att målen uppnås. Vidare står att verksamheten aktivt ska påverka barnen så att de kan omfatta de demokratiska värderingar som råder i samhället. Lpfö98 är uppdelad i punkter där det står vad barnen bör utveckla och hur man på förskolan ska arbeta för att nå upp till dessa mål. Utöver att barnen ska utveckla en förståelse för samhällets demokratiska värden och värderingar berör fler punkter specifika ämneskunskaper, exempelvis ska barnen utveckla en grundläggande matematisk- och

naturvetenskaplig förståelse, utveckla förmågor att bygga och konstruera och utveckla motoriska förmågor.

Lpfö98 (2006:25-33 i Läraförbundet) beskriver förskolans uppdrag och värdegrund. Förskolan ska vila på en demokratisk grund där varje barn ses ha ett värde i sig självt. Ett av förskolans viktigaste mål är att lägga grunden för och förankra värden som vårt samhälle vilar på. Dessa värden utgör en värdegrund som i sig utgör det förhållningssätt som ska prägla förskolan. Värden och värderingar måste göras synliga i den dagliga verksamheten genom ett anlagt demokratiskt förhållningssätt. Detta ska lägga en grund för att barnet utvecklar ett engagemang och en ansvarskänsla som bidrar till att göra barnet till en aktiv medborgare. Förskolan ska verka för att barnet utvecklar en empatisk förmåga och en öppenhet inför skillnader i synsätt och levnadssätt. Barnet ska också stödjas i att dela tankar och reflektioner med andra. Lpfö98 tar vidare upp vikten av att verksamheten uppmuntrar att åsikter förs fram och att förskolan är öppen för dessa. Alla barn ska få möjlighet att göra val utifrån deras egna förutsättningar och tillåtas bilda egna uppfattningar. Genom att barnet ges förutsättningar för detta kan tilltron till den egna individen och delaktighet i grupp och verksamhet grundläggas och öka. Förskolan ska ta hänsyn till barns olika behov och förutsättningar.

Förskolans uppdrag är att lägga grunden för ett livslångt lärande. ”Förskolan skall erbjuda barnen en god pedagogisk verksamhet, där omsorg, fostran och lärande bildar en helhet. I samarbete med hemmen skall barnens utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar främjas.” (2006:26 i Läraförbundet) Genom att förskolan samverkar med hemmet ges barnet större möjlighet att växa och utvecklas utifrån dess egna förutsättningar. Barnet ska i förskolan få erfarenheter av att känna sig som en tillgång i gruppen, göra framsteg och övervinna svårigheter. ”Förskolan skall vara en levande social och kulturell miljö som stimulerar barnen att ta initiativ och som utvecklar deras sociala och kommunikativa kompetens. Barnet skall också ha möjlighet att enskilt fördjupa sig i en fråga och söka svar och lösningar.” (2006:27 i Läraförbundet) Lpfö98 framhåller att leken är viktig för barnets lärande och utveckling. I leken kan barnet lära på ett lustfyllt sätt genom fantasi, kommunikation och inlevelse.

Lpfö98 framhåller att förskolan ska verka för att främja lärande och att det då är av vikt att man inom verksamheten tydliggör vad man menar med begrepp som lärande och kunskap. Fakta, färdighet, förtrogenhet och förståelse är olika former av kunskap som samspelar och förutsätter varandra. Förskolan ska ha barnets intresse och drivkraft till att söka kunskap som utgångspunkt. Barnet söker och finner kunskap i samspel med andra, i lek, genom skapande, genom att iakta, reflektera och kommunicera. Läroplanen för förskolan förordar ett tematiskt arbetssätt där lärande blir sammanhängande och mångsidigt. Lpfö98 framhåller att barn lär både av varandra och av vuxna. Barngruppen är därför av vikt genom att den skapar förutsättningar för lärande. Verksamheten ska arbeta för att barnet ska skapa en positiv bild av sig själv som skapande och lärande individer. Barnen ”...skall få hjälp att känna tilltro till sin egen förmåga att tänka själva, att handla, röra sig och att lära sig dvs. bilda sig utifrån olika aspekter såsom intellektuella, språkliga, etiska, praktiska, sinnliga och estetiska.” (s.28) Vidare står att barnet utvecklar kunskaper och kompetenser genom egen handling och aktivitet med vägledning av en vuxen. Som förutsättning för detta krävs att olika kunskaps- och språkformer och sätt att lära balanseras så att de ger ett helhetsperspektiv. Lpfö98 framhåller att lärande och språk likväl som lärande och identitetsutveckling hänger ihop därför skall förskolan verka för att uppmuntra barnets språkutveckling och uppmuntra barnets intresse för språk. ”Att skapa och kommunicera med hjälp av olika uttrycksformer såsom bild, sång och musik, drama, rytmik, dans och rörelse liksom med hjälp av tal- och

skriftspråk utgör både innehåll och metod i förskolans strävan at främja barns utveckling och lärande.” (2006:28 i Lärarförbundet)

Metod och material

I detta avsnitt beskrivs det tillvägagångssätt jag använt mig av för att försöka besvara frågeställningarna. Nedan beskriver jag vilka metoder jag valt att använda mig av och vad jag valt att utesluta från arbetet.

Tillvägagångssätt

I litteraturgenomgången använder jag mig av litteratur för att beskriva bakgrunden till och uppkomsten av Reggio Emilias filosofiska tankar kring barn och barndom. Detta för att jag finner att det är av intresse för hur man arbetar med barn i Reggio Emilias förskolor. Jag anser att hur filosofin uppkommit har en avgörande betydelse på synen på barn och på synen på vad kunskap och lärande är och bör vara. För att sedan kunna jämföra litteraturen har jag valt att genomföra observationer. Jag besökte två Reggio Emilia inspirerade förskolor under åtta timmar vardera. Jag valde att genomföra observationer då jag tänkte att jag genom dem lättare kunde få syn på barnsyn och kunskapssyn än om jag istället endast hade intervjuat pedagogerna. Jag tänkte att jag genom observation skulle kunna se pedagogernas barnsyn och kunskapssyn i praktiken. Med observationer som metod tror jag mig ha minskat risken för att enbart få pedagogens teoretiska tankar kring synen på barnet och lärande och inte den barnsyn och kunskapssyn de visar upp i den dagliga verksamheten. Då jag, utöver vilken barnsyn och kunskapssyn man anlagt i en Reggio Emilia inspirerad förskola och vilken barnsyn och kunskapssyn Lpfö98 beskriver, även hade frågeställningen om vilka mål man satt upp för verksamheten, ställde jag även den frågan till de närvarande pedagogerna. Denna frågeställning är av informantundersöknings karaktär. Peter Esaiasson, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson och Lena Wängnerud (2007:257) beskriver att en informantundersökning är en frågeundersökning där de svarande ses som vittnen till hur någonting specifikt är beskaffat. De svarande ses som källor. Vidare skriver författarna att informantundersökningar ofta används i samband, och kombineras, med andra dokumentstudier. Esaiasson m.fl. (2007:296) skriver att informantundersökningar i huvudsak används för att pröva teorier och att det därför kan vara bra att använda förskolor som liknar varandra, har samma profil. Författarna framlägger att man även bör se till annan dokumentation på ämnet för att styrka det de svarande framhåller.

Jag använder pedagogerna som källor för hur man arbetar på ett Reggio Emilia inspirerat sätt i Sverige och deras svar kommer användas som del av underlag för analys och diskussion tillsammans med bakgrund, litteraturgenomgång och observationer. För att försöka besvara min frågeställning kring vilka mål man säger sig ha i en Reggio Emilia inspirerad verksamhet kommer jag även utöver att fråga pedagogerna försöka se vad miljön på respektive förskola vittnar om vad för mål man satt upp för verksamheten. Jag gör sedan en analys av båda observationerna med utgångspunkt i litteraturen jag tidigare beskrivit. Detta med syfte att se till likheter och skillnader mellan dessa båda förskolor och se till hur förskolorna relaterade till litteraturen jag tidigare beskrivit. Jag ville här försöka se till vilka möjligheter och hinder det finns för att arbeta utifrån en Reggio Emilia inspirerad filosofi i Sverige om man tar hänsyn till Lpfö98s strävansmål. Avslutningsvis följer en diskussion där samtliga föregående delar relateras och jämförs med varandra. Här försöker jag besvara mina frågeställningar.

Studiens tillförlitlighet

Staffan Stukát (2005:125-130) framhåller vikten av att diskutera en undersöknings reliabilitet, validitet och generaliserbarhet. Reliabilitet i en undersökning står för den kvalitet ditt mätinstrument uppvisat, alltså hur noga ditt valda sätt att genomföra undersökningen på uppnår resultat. Validiteten står för om undersökningen mäter det den utger sig för att mäta

och generaliserbarheten för vilken grupp resultatet riktar sig mot och gäller. Detta arbete riktar sig till pedagoger och blivande pedagoger då jag i arbetet försöker belysa svårigheter med att arbeta med olika inspirationskällor samtidigt som man som pedagog har krav på sig att uppnå specifika mål. På grund av att endast två observationer utgör grunden för analys av hur man kan arbeta med en Reggio Emilia inspirerad pedagogik i Sverige är generaliserbarheten relativt låg, samtidigt som filosofin i Reggio Emilia går ut på att just låta sig inspireras och inte låsa sig fast vid en metod, ett riktigt sätt att arbeta på. Utifrån detta synsätt kan arbetet i sig ge vidare inspiration till hur man kan, inte bör, arbeta med ett Reggio Emilia inspirerat förhållningssätt. Reliabiliteten i arbetet finner jag relativt hög då jag använt mig av såväl frågor till pedagoger som av observationer. Stukát (2005:128) skriver att det vid intervjuer kan finnas risk för felkällor då personer kan svara oärligt. Jag anser att jag genom observationer kritiskt kan granska det pedagogerna uttalar sig om genom att se om de arbetar så i praktiken. Jag finner även validiteten i arbetet relativt hög då jag innan observationerna bestämt fokus på mitt arbete där jag genom litteratur, frågor till pedagoger samt genom observationerna försöker se till vilken barnsyn, kunskapssyn och mål för verksamheten pedagoger inom Reggio Emilia filosofin har. Samtidigt finns det en risk i att jag ensam tolkar resultaten.

Avgränsningar

I detta arbete skall jag försöka synliggöra barnsyn, kunskapssyn och mål för verksamheten utifrån Reggio Emilias filosofi och utifrån Lpfö98 och se till hur dessa syner och mål relaterar till varandra, kompletterar varandra eller hur de skiljer sig åt. Fokus ligger därför på dessa tre aspekter vilket innebär att andra aspekter kommer att uteslutas från detta arbete eller enbart nämnas då de utgör en stor del av Reggio Emilias filosofi eller strävansmålen i Lpfö98. Jag kommer i arbetet att förhålla mig till den övergripande synen på barnet och kommer inte att gå djupare in på genusrelaterade frågor, frågor som rör barnets etnicitet och klasstillhörighet eller frågor som rör barnets sociokulturella miljö utanför förskolan.

Etisk hänsyn

Innan jag gick ut för att genomföra observationerna informerade jag personalen på de båda förskolorna om att allt material skulle behandlas anonymt och att förskolans, pedagogernas och barnens namn kommer att anonymiseras i arbetet som konfidentialitetskravet beskrivs enligt Stukát (2005:130-132). Som informationskravet förordar informerade jag även de pedagoger som var närvarande vid observationen vilket syftet var för undersökningen och att deras medverkan var frivillig. Då undersökningens fokus var pedagogers barnsyn och kunskapssyn och vilka mål man satt upp för verksamheten, och barnen därför inte var min huvudsakliga fokusgrupp och jag inte heller bedömde arbetets syfte som etiskt känsligt, behövde jag inte inhämta samtycke från föräldrar.

Val av observationsmiljöer

Båda förskolorna är belägna i samma kommun. En kommun som har relativt goda ekonomiska resurser. Detta var inte min ursprungliga önskan då jag tänkte att undersökningen skulle gynnas av att genomföra observationer i olika kommuner med olika arbetsgivare. Jag skulle från början genomföra en av observationerna i en angränsande kommun men då de där genomgick omfattande personalomläggningar fick jag istället se mig om efter en annan förskola som kunde ta emot mig.

Båda förskolorna har en uttalad Reggio Emilia filosofisk inriktning och arbetar med vidareutveckling inom området för personalen i form av utbildningar och handledning. Ena förskolan är i kommunens regi och den andra är ett föräldrakooperativ. Av denna anledning

tänkte jag att de ändå skiljer sig från varandra då de inte har samma arbetsgivare trots att de är belägna i samma kommun. Att den ena förskolan är ett föräldrakooperativ kan även vara av fördel med tanke på att förskolorna i Reggio Emilia startades upp som just föräldrakooperativ och att många förskolor i Reggio Emilia fortfarande idag drivs som kooperativ och att kooperativa organisationer utgör en så stor del av Reggio Emilia.

Att jag valde att genomföra två observationer beror på att jag ville ha ett underlag för jämförelse för hur man på olika sätt jag arbeta med Reggio Emilia filosofin som utgångspunkt. Jag hade önskat att jag haft möjlighet att genomföra fler observationer men på grund av tidsbrist valde jag att genomföra endast två observationer.

Metodologi

I undersökningen fokuseras barnsyn och kunskapssyn samt vilka mål för verksamheten jag med hjälp av observationer och litteratur tycker mig se hos de Reggio Emilia inspirerade förskolorna och hur jag uppfattar att Lpfö98 beskriver målen för verksamheten. I arbetet försöker jag se hur diskursen skiljer sig eller överensstämmer mellan Lpfö98 och Reggio Emilias filosofi. Jag analyserar mina resultat utifrån litteratur där jag fokuserar på begrepp som det rika barnet och det kompetenta barnet.

Pramling Samuelsson (i SIH 1999-05) skriver om begreppet ”det kompetenta barnet” och framhåller att man med begreppet menar att barn i samspel med andra är kompetenta att utveckla kunskaper och färdigheter. Begreppet innefattar att alla barn utifrån egna förutsättningar erövrar kompetenser som ses både som form och innehåll.

I Reggio Emilias förskolor talar man om det rika barnet. Wallin (2003:23-24) framhåller att Loris Malaguzzi såg till barnet som en helhet. ”Förutom att var och en existerar i relation till andra så är varje människa i sig ett sammanhang.” Vidare beskriver Karin Wallin att Loris Malaguzzi hade en orubblig tro på barnets inneboende resurser. Han menade att det istället var de vuxna som kunde utgöra problem i verksamheten med barnen om de inte förmår att kunna överraskas av barnets resurser. Så här sa han under ett seminarium år 1990; ”Barn är rika och har hundra språk. De har mer nyfikenhet, talang, styrka, fantasi, förnuft och intelligens än vi någonsin kan föreställa oss.”

Resultatredovisning

I detta avsnitt presenteras de förskolor som observerats. Sedan följer en beskrivning av observationerna. Därefter följer en analys av observationerna som försöker se till möjlighet och hinder med att arbeta utifrån inspiration från Reggio Emilias förskolor.

Beskrivning av observerade förskolor

Den ena förskolan, som jag valt att kalla Solgläntan, framhåller att de arbetar utifrån inspiration från Reggio Emilia filosofin. De är noga med att betona att de inte arbetar efter en exakt modell men att de låter sig inspireras av filosofin från Reggio Emilia. Förskolan består av två avdelningar som är uppdelade i barn 0-3 år och 3-5 år. Personalen består av utbildade förskollärare, en är utbildad grundskollärare och en är barnskötare. På avdelningen för de äldre barnen, där jag genomförde det mesta av observationen, var samtliga utbildade förskollärare och en utbildad grundskollärare. En av förskollärarna har även nyligen genomgått en pedagogistutbildning. Två av förskollärarna på avdelningen håller även föreläsningar om hur man kan utgå från ett Reggio Emilia inspirerat förhållningssätt i verksamheten med barn.

Den andra förskolan, som jag valt att kalla Skogslyckan, har även den en uttalad Reggio Emilia profil sedan två år där man låter sig inspireras av förskolorna i Reggio Emilia. Skogslyckan drivs som ett föräldrakooperativ och består av tre avdelningar. En avdelning för de yngsta barnen på förskolan, barn mellan 1,5 år upp till 3 år, en avdelning för barn i åldrarna 3-4 år och en avdelning för förskolans äldsta barn, 4-5 år. På avdelningen för de yngsta barnen arbetar enbart barnskötare och pedagoger. På de två övriga avdelningarna arbetar barnskötare och pedagoger ihop med föräldrar som alternerar sinsemellan. Föräldrarna är på förskolan mellan 14:30-17:30. Förskolan har kontinuerlig handledning rörande Reggio Emilia filosofin och en av pedagogerna har genomgått en pedagogistutbildning.

Förskolan Solgläntan

Avdelningen för de yngre barnen på förskolan består av en hall som leder åt två håll. I ena änden finns tambur och kök och i den andra ett större rum som leder in till ett mindre rum fyllt av kuddar där barnen sover under vilan. I anslutning till det större rummet finns även ett ännu större rum som är uppdelat i fler mindre rum med hjälp av väggskärmar, bänkar och olika material. Här finns byggmaterial med brädor och plankor, spik och hammare, stenar, pinnar och löv. Längre in finns en koja klädd med tyg i olika färger och invärtes med speglar. Här finns också en liten scen med utklädningskläder, musikspelare och bänkar. I detta stora rum finns även en mindre ateljé där barnen kan stå och måla på staffli. Här finns också en bassäng för vattenlek och experimenterande och flera speglar som förvränger det som speglas. De yngre barnen på förskolan är för tillfället vid mitt besök inne i ett projektarbete som från början utgick från en staty i form av ett troll som fanns på tomten till en förälder till ett barn på förskolan. Barnen hade upptäckt trollet då de varit på utflykt i vintras och undrat om trollet inte frös när det var så kallt och så mycket snö ute. Detta hade lett till ett samarbete mellan personalen på avdelningen och föräldern och barnen hade kommit med fler idéer på hur de kunde hjälpa trollet. Först hade han fått kläder på sig men sedan hade barnen bestämt att han nog behövde ett hus att bo i. Barnen och pedagogerna hade byggt en snöigloo till trollet men när snön smälte fick man komma på en annan idé. Då hade barnen och pedagogerna arbetat med att ta fram ritningar på hur ett sådant hus kunde se ut. Barnen hade målat ritningar och skisser och tänkt ut vad de skulle behöva för att bygga huset till trollet. Intresset för troll var stort och pedagogerna bestämde att miljön skulle få spegla detta och byggde då tillsammans med barnen upp en trollkoja inne på förskolan och sydde utklädningskläder med trollsvansar.

På väggarna satt dokumentation över projektets gång, från att de först sett trollet tills att trollets hus var färdigt.

En trappa upp ligger avdelningen för de äldre barnen. Vid trappans topp börjar en hall där barnen förvarar sina kläder. Hallen angränsar till det gemensamma personalrummet och till ett datorrum som används av både pedagoger och barn. Hallen leder sedan in till ett mindre genomgångsrum med böcker som sitter på hyllor i barnens höjd. Här finns även ett litet bord med två stolar där man både kan sitta och läsa och spela spel. Det lilla rummet angränsar till ett större rum med ateljé, verkstadsbänkar, sågar, färger, tyger, pinnar, brädor och böcker som handlar om målning och byggande finns tillgängliga för barnen. Intill det stora rummet ligger ett till större rum med en scen, utklädningskläder, musikspelare som barnen själv sköter och instrument. I ena hörnet av rummet finns också olika byggmaterial och en stor matta som är samlingspunkt då alla barn och pedagoger ska samtala med varandra och planera vad som ska hända. Vidare finns ett till större rum med bord och stolar i barnens höjd som används både till skapande verksamhet och som matplats. I anslutning till detta rum finns även ett mindre rum med kuddar och mindre leksaker. På väggarna sitter dokumentation som anknyter till det material som finns i rummet. Där finns också frågor som pedagogerna och barnen ställt sig under arbete med olika material, exempelvis, vad är färg egentligen? På väggarna har pedagogerna också satt upp citat, bland annat finns Loris Malaguzzis dikt om de hundra språken uppsatt på väggen. Där finns också ett citat av Kay Pollak som lyder; *”I varje möte med ett barn har jag något att lära mig. Varje barn gör i varje ögonblick så gott det kan.”*

En av pedagogerna förklarar att dokumentationen är till för både barn, pedagoger och föräldrar. Hon säger att barn och pedagoger kan följa processer och se sitt eget eller andras lärande genom dokumentation. Hon säger också att den fungerar som inspiration till nya tankar kring hur man kan arbeta och som underlag för utvärdering och reflektion. Pedagogen menar också att föräldrarna ges en större möjlighet att påverka förskolan då de genom dokumentationen får en vidare inblick i verksamheten. Hon säger även att den pedagogiska dokumentationen är bevis på hur verksamheten fungerar och att den därför kan användas i politiska syften för att visa politiker hur man arbetar och vad som krävs för det arbetet. Dokumentationen på väggarna kopplas ihop med strävansmålen för Lpfö98 genom citat där pedagogerna menar sig visa på sambandet mellan aktiviteter och processer i verksamheten och hur de uppnår strävansmålen i läroplanen för förskolan.

Uppe hos de äldre barnen på förskolan arbetar många av barnen vid tillfället för mitt besök med att utforska vulkaner. Det hade börjat med att barnen läst böcker om vulkaner och sett på bilder av vulkaner. När sedan en vulkan på Island fick ett utbrott blev intresset ännu större. De barn som ville kunde under dagen sitta och arbeta med lera. Flera av barnen skapade då vulkaner.

- Jag behöver en kniv, säger Lasse.
- Ja just det du behöver en kniv så du kan dela lera, precis! Jag undrar lite vart lera är, frågar pedagogen.
- Vi behöver lite orange!, säger Sara.
- Ja, orange!, upprepar Ida.
- Och gult, säger Lasse.
- Och lite svart, säger Tore.
- Lite olika färger tycker ni att vi behöver, hur ska vi göra då, frågar pedagogen.
- Vi kan måla orange på ett papper, föreslår Sara.
- Eller ta såna där pinnar i färg, säger Ida.
- Aha, du menar såna där piprensare, såna har vi i ateljén, säger pedagogen.

En av pedagogerna uttalar sig så här kring arbetet med vulkaner;

- *"Vi utgår inte från vulkaner i sig som projekt utan vi utgår från ett vidare projekt som handlar om möten. Möten med varandra, med material, med litteratur. Detta är ett projekt som vi inte ser ska ta slut utan bara bli större och större."*

Hon visar mig en skriftlig dokumentation som sitter på väggen i hallen, som man kallar "Spindeln" då den är i form av ett spindel nät som grenar ut sig i varje nytt möte. Spindeln är en beskrivning och ett sätt att synliggöra vad man arbetat med, vilka spår man kommit in på och hur. Denna dokumentation är främst till för pedagoger och föräldrar för att kunna planera och utvärdera. Sedan väljs vissa delar ut och dokumenteras i bilder på väggen nedanför "Spindeln". "Spindeln" har man även lagt upp på datorn där personalen gör utvärderingar och skriver ned reflektioner under varje möte. I en cirkel i mitten har man formulerat målen för projektet som har namnet "Möten"; *"Vi ser förskolan som en mötesplats för gemensamt lärande, lyssnande och delaktighet. Vi ser förskolan som en plats för aktiviteter och relationer som möjliggör medkonstruktion av kunskap och identitet."* Sedan grenar nätet ut sig i takt med nya möten. Möten avlöser och går in i varandra, exempel; möte med litteratur leder till intresse för vulkaner som i sin tur leder till möte med lera där barnen tillverkar vulkaner som vidare leder till möte med experimenterande när vulkanen får utbrott etc. Andra exempel på möten är möte med musik, möte med leken, möte med skogen, möte med datorn, möte med rymden etc. Pedagogen säger att ett av de övergripande målen för verksamheten är att skapa möten som leder till lärandetillfällen.

En annan pedagog säger att "Spindeln" på sätt och vis speglar hela verksamheten på så sätt att man tänker att det är i mötet lärande sker och att barnens intresse leder vägen för vilka möten som uppstår. Hon menar att möten är viktiga då ett av målen man säger sig ha är att se till olikheter; *"Vi frågar ofta barnen; hur tänker du, tänker ni lika eller olika, hur kan vi göra då. Vi märker att detta påverkar barnen, de säger ofta; nu ska jag berätta hur jag tänker. På detta sätt blir det mindre "rätt och fel" och barnen och vi lär ur våra olika sätt att tänka och agera."*

Pedagogerna på förskolan framhåller att lärande uppstår i relationer och i aktiviteter där parter tillsammans konstruerar kunskap och identitet. Vidare säger man att man istället för att söka efter sanningen söker mening i samhörighet. *"Tillsammans bygger vi en mening kring det som sker, kring det vi gör och tänker."*

En av pedagogerna framhåller att förskolan är en mötesplats och att dess uppgift är att skapa så många möten som möjligt. Detta gäller även möten mellan föräldrar, förskola och ledning. Därför har man på Solgläntan två stora föräldraråd om året där föräldrar är delaktiga i utvärdering och tankar kring hur verksamheten kan utvecklas. Man har även fler mindre sammankomster med föräldrar under året där man talar om vad som händer just nu på förskolan. Det kan också röra sig om festliga tillfällen, firanden eller pyssel. Rektorn på förskolan leder varje år ett större råd där man samtalar om övergripande frågor, det ekonomiska läget och tjänster i kommunen. Föräldrarna kan också vid detta tillfälle önska vidare upplysning om saker som rör förskolan, exempelvis har man haft föreläsningar om gränssättning och vad Reggio Emilia filosofin handlar om. Man har även diskuterat kost och maten på förskolan. Pedagogen menar att förskolan ska vara en demokratisk mötesplats som värnar om värden som delaktighet, olikhet och lyssnande.

En annan pedagog framhåller även hon vikten av att belysa olikheter. Hon menar också att delaktighet utgör en stor del av verksamheten. Barn, föräldrar och pedagoger är alla delaktiga i vad som sker på förskolan och är med att göra den till vad den är. Samtidigt säger hon att olikheter och delaktighet är mer som delmål och att det är förhållningssättet som är det övergripande målet. Med förhållningssätt menar hon hur man förhåller sig till sig själv och andra. *”Målet är att få syn på sig själv som individ i gruppen. Detta gäller både barn, pedagog och föräldrar.”* Hon menar att förhållningssättet påverkas av och påverkar kunskapssyn och barnsyn. Hon menar att kunskapssyn och barnsyn går in i varandra och att förhållningssättet på förskolan har en djup humanistisk grund som genomsyrar allt från barnsyn till möblering. Förhållningssättet präglas av subjektivitet. *”Vi försöker se till varje individ, man är nyfiken på vem DU är och på mötet som sker mellan människor.”* Hon betonar problematiken med att se barn som objekt då det leder till objektiva bedömningar om hur barnet är och vad barnet borde kunna vid en viss ålder. Hon förklarar att man därför bestämt sig för att inte använda sig av individuella utvecklingsplaner. Istället pratar man om barnets kompetenser, intresse och behov (i positiv bemärkelse.) Man använder sig av pedagogisk dokumentation istället för individuella utvecklingsplaner där barnen många gånger presenterar bilder de själva valt och själva berättar vad de lärt sig. På liknande sätt gör man under utvecklingssamtal. Pedagogen framhåller en konflikt mellan förskolan och skolan i olika sätt att se barnet. *”Förskolan lyfter kompetenser istället för problem, vi har förhållningssättet att lyfta och stärka det barnet kan, där kan jag uppleva att det är en problematik i förhållande till skolan.”*

En pedagog sitter vid datorn för att skriva ut bilder när tre barn kommer in i rummet. Barnen blir intresserade av bilderna som föreställer olika barn på förskolan och vill se bilder på sig själva. Pedagogen frågar då om de skulle vilja skriva ut några bilder och sätta in i deras egna dokumentationsböcker de fått, efter egen förfrågan, tidigare under dagen. Barnen väljer ut några bilder de vill skriva ut. På en av bilderna är två av barnen med på;

- Det finns bara en sån bild, säger Antonia.
- Oj, hur ska vi göra då, frågar pedagogen.
- Vi kan klippa så, så får jag med mig och så klipper vi så i det vita, säger Antonia och visar med fingrarna hur man kan klippa.
- Jaha, du tänker att du vill klippa ut dig och Sara så att ni delar bilden på mitten. Var det så du tänkte, frågar pedagogen.
- Mm, svarar Antonia.
- Hur tänker du Sara, frågar pedagogen.
- Att man kan klippa så där, där jag är så sätter jag den i boken, svarar Sara och visar hur hon tycker att man kan klippa.
- Okey, du tänker också att ni delar bilden i två delar. Vet ni jag tänker på ett annat sätt, säger pedagogen.
- Mm, säger Sara.
- Ja, säger Antonia.
- Jag tänker att om vi sätter oss vid datorn igen så kan vi skriva ut en till likadan bild, så får ni varsin, föreslår pedagogen.
- JA, skriker båda barnen.

En pedagog berättar om verksamhetens teoretiska bakgrund;

- *”Vygotkskij ligger som en röd tråd. Vi lever med olikheter, allting är bra, man kan behöva ta till sig av alla. Vi låser oss inte fast utan lyssnar på ny forskning och förändrar oss och verksamheten hela tiden och ibland håller vi kvar vid vissa tankar.*

Allting skapas i nuet, man skapar hela tiden sitt liv och sin mening. Jag skapar min dag tillsammans med barnen.”

Alla pedagoger är noga med att betona att man inte arbetar som i Reggio Emilia utan att Reggio Emilia endast är en inspirationskälla och att de hela tiden försöker göra verksamheten till deras egen och anpassa den efter de barn man har framför sig.

- *”Man kan inte flytta en kultur till en annan. Men vi är inspirerade av Reggio Emilias tankar kring barnsyn, kunskapssyn och förhållningssätt. Vi plockar russin en ur kakan.”*

Förskolan Skogslyckan

Förskolans tre avdelningar sammanlänkas med en lång genomgångshall. Samtliga avdelningar har glasdörrar ut mot gården som alla avdelningar delar. Ovanför gården ligger en skog där barn och personal ofta är. Avdelningarna består av många mindre rum där möblerna är anpassade efter barnens höjd. Pennor och papper och färger och penslar står framme så barnen själva kan hämta dem och skapa med dem. Det finns olika material som pappersrullar, olika stora papper, tyg och pärlor som barnen kan skapa med. Böcker står på hyllor på väggarna som sitter i höjd med barnen. På avdelningen för de yngsta barnen finns en stor spegelvägg i ett mindre rum där dockvagnar, dockor och småmöbler finns. Angränsat till detta rum ligger ett större rum med två bord och en hylla med tallrikar, bestick och glas samt en byrå med färger, pennor och papper, allt i barnens höjd. Avdelningen består vidare av ett större rum med en soffa som står bredvid en hylla med böcker, en bygghörna med byggmaterial samt ett garage för bilar. Här finns också en mindre koja med speglar invändes och en köksdel för vuxna. På väggarna sitter bilder på barnen när de målar. Till bilderna finns förklarande texter kring hur barnet tänkte när det målade, vad barnet berättade som sin målning. På en av väggarna sitter också ett collage med bilder på varje barn och barnets familj.

På avdelningen för 3-4 åringarna är miljön uppbyggd på liknande sätt med låga möbler så att barnen själva kan nå material. Här finns också en ateljé med stafflier och olika material för skapande. Vidare finns här ett större rum med olika lådor med material som byggmaterial, tåg och tågbanor, böcker, pussel, spel, lego. På denna avdelning håller man vid tillfället för mitt besök på med ett projekt om träd. Barnen har byggt upp ett träd i papper caché och själva bestämt vad som ska finnas i trädet. Några av barnen har målat ugglor, apor, fåglar och satt i barr och kottar i trädet som står inne i det större rummet. I trädet sitter även en katt. Bredvid trädet hänger en bok med bilder av processen med hur trädet kom till. I det större rummet står också barnens portfoliopärmar med samlad dokumentation över processer barnet ingått i på förskolan. Även dessa står så att barnen själva kan ta fram dem och titta i dem. Dokumentationen består av bilder på barnen i arbete och förklaringar kring arbetet med barnets egna ord. På väggen i hallen står; *”Allt är möjligt, det omöjliga tar bara lite längre tid.”*

Avdelningen för de äldsta barnen består av ett större rum med mattor, låga bord och stolar och låga hyllor och byråer. Angränsande till detta rum ligger ett något mindre rum som även det har låga bord och stolar. Här finns också staffli på väggen och olika skapande material. Vid tillfället för mitt besök satt man vid bordet och arbetade med lera. Vidare finns ett mindre rum som är svartmålat, med självlysande stjärnor i taket och en overheadapparat på golvet. Detta rum används för ljusexperimentering. Barnen kan prova att lägga olika material på overheadapparaten och studera skuggorna i taket och på väggarna. Några av barnen har använt overheadapparaten för att skapa och berätta sagor och berättelser för varandra och för

de vuxna. På avdelningen finns även ett litet rum där man just tagit in en borg i trä som barnen började bygga för en tid sedan. Den ska nu färdigställas och målas. Bredvid borgen hänger utklädningskläder och på ena kortsidan av rummet sitter en spegelvägg. En pedagog berättar för mig att pedagogerna tillsammans med barnen suttit ned och samtalat om kring vad som borde finnas i rummet. Tidigare hade det funnits annat material i rummet men då borgen skulle ställas in hade barnen tyckt att vissa material inte längre passade in i rummet. Utklädningskläderna hade barnen bestämt skulle vara kvar då de menade att de ville leka rollspel i borgen eller spela teater i den. Det finns även ett ytterligare rum där en soffa är placerad och där det finns böcker som är lättillgängliga för barnen.

På väggarna i alla rum har man satt upp dokumentation över processer barnen varit involverade i. Mycket av dokumentationen har barnen själva satt ihop genom att skriva ut bilder på datorn på när de arbetar, skriva texter för hand eller på dator samt satt upp det färdiga resultatet. En av pedagogerna förklarar att man hela tiden försöker utgå från barnens intresse. Ett exempel på detta var två pojkars stora fascination av Star Wars.

- *”Vi märkte att barnen började leka lekar som vi inte förstod. Vi bad dem förklara vad leken handlade om, men det var ändå svårt att hänga med. Så vi gick och lånade några böcker om Stars Wars och barnen satt mycket med dem. Sedan ville två pojkar visa vad böckerna handlade om så de gjorde en karta med hjälp av bilder som de klippte ut ur leksakskataloger och så skrev de texter till och drog streck emellan bilder och text.”*

Kartan sitter uppe på väggen ovanför böckerna man lånat. Senare under dagen sitter pedagogen och samtalar med fem pojkar samtidigt som de sitter och skapar med lera. Barnen börjar prata om Harry Potter. Pedagogerna ställer frågor till barnen.

- *”Vi utgår från barnen och deras intresse, sedan vad vi tycker om det är inte viktigt. Vi får ju lära oss så vi förstår vad barnen pratar om och leker, eller leker med.”*

Pedagogen berättade att pedagogerna vid ett annat tillfälle lagt fram olika tapetprover som man fått av en affär i kommunen. Några av barnen hade då börjat skapa en berättelse genom att klippa ut tapeter i olika former och klistrat upp dem på ett långt papper. Sedan hade de berättat sagan och kommit på att det var bra om de skrev ned sagan så att alla skulle kunna läsa den. De hade bestämt att de ville skriva sagan på datorn. Den skrivna texten klistrade de sedan upp på det långa pappret. Denna dokumentation hade man sedan satt upp på väggen i anslutning till datorrummet.

På en av väggarna sitter också en dokumentation över ett tidigare projekt; Projekt Tahiti. Pedagogerna lade märke till barnens intresse för Tahiti efter jordbävningen som ägde rum där för en tid sedan. De tog då upp detta i samtal med barnen samtidigt som de visade på en jordglob var Tahiti låg. Pedagogerna frågade om barnen visste vad som hänt där. Flera av barnen visste att det varit en jordbävning och att det var många människor som dött som följd av den. Pedagogerna frågade då om det fanns någonting som förskolan kunde göra för att hjälpa till. Barnen hade idéer om att de skulle kunna baka kakor och chokladbollar, måla teckningar, göra saker med hjälp av pärlor och sedan sälja dessa saker och skänka pengar till Tahiti. Pedagogerna hade sedan frågat vilka som skulle kunna komma till förskolan och köpa sakerna. Barnen hade kommit på att föräldrar och mor- och farföräldrar kunde komma och att barnen kunde bjuda in boende på äldreboendet som de ibland besöker. Barnen skrev recept och bakade, målade och skapade olika saker som de kunde sälja. Barnen var själva ansvariga för att sälja sakerna. Varorna hade inga fasta priser utan den som ville köpa någonting fick

själv bestämma vad han eller hon ville ge. Alla avdelningar arbetade tillsammans med projektet och fick ihop femtusen konor. Pedagoger och barn samtalade sedan om vilka de skulle ge pengarna till så att de kom till nytta på Haiti. Tillsammans kom man på att man kunde ge pengarna till kyrkan för att den samlade ihop pengar till stöd för Tahiti. Projektet blev så stort att lokaltidningen kom på besök och fotograferade och skrev om projektet. På väggen sitter bilder över processen, över samtalen, när barnen tillverkade sakerna som skulle säljas och på tillfället för försäljningen. Pedagogerna har även skrivit ned en sammanfattande utvärdering om vad man faktiskt arbetat med under projektets gång. De menar att projektet innehöll delar av matematik, samarbete, naturkunskap, geografi, solidaritet, medbestämmande, gemenskap, skapande, svenska, ansvar, hopp och kreativitet. Intill utvärderingen har man även skrivit ned ett citat från Lpfö98 som beskriver att förskolan ska tillvarata och utveckla barns sociala handlingsberedskap och ansvarskänsla för att lägga en grund för solidaritet och tolerans samt att förskolan ska verka för att stärka och uppmuntra barnets medkänsla och inlevelseförmåga.

Vid tillfället för mitt besök håller man på avdelningen för de äldsta barnen på med att vidareutveckla ett projektarbete om borgen. Barn och pedagoger hade redan i november börjar bygga en borg ute på gården. Projektet hade sedan avstannat då vintern varit så kall och intresset inte funnits där fullt ut hos barnen. Nu hade borgen istället fått flytta in på avdelningen och håll på att färdigställas där inne. Barn och pedagoger hade varit i affären och köpt färger som barnen kommit överens om att de ville att borgen skulle ha. De har också varit och tittat på en borg där barnen själva fått ta kort på borgen och lagt upp på datorn. Innan borgen började byggas hade barn och pedagoger och samtalat om hur borgen skulle se ut och gjort ritningar över detta.

En pedagog och fyra barn arbetar med att såga ut borgens form upptill;

- Det är jättejobbigt, säger Alex.
- Ah, det är jättejobbigt, men har vi jobbat så mycket med borgen så kan vi väl inte ge upp nu va, frågar pedagogen.
- Nä, skriker barnen.
- Går det bra Jonas, frågar pedagogen.
- Ja, svarar Jonas.
- Det är inte lätt heller när det skakar så när vi sågar, säger pedagogen.
- Men nu gör vi ju nått väldigt spännande. Titta här på baksidan, utropar pedagogen.
- Det sitter en metalgrej där, säger Erik.
- Ja, vad tror ni händer om vi sågar bort den, frågar pedagogen.
- Då sitter inte den kvar, svarar Alex.
- Nej, då kanske det rasar. Vi satte ju fast den där för att hålla ihop plankorna bättre. Vi får nog lugna oss med att såga där, säger pedagogen.
- Men nu var det jättesvårt, säger Alex.
- Var det jättesvårt att såga där i svängen, hur ska vi göra då, frågar pedagogen.
- Vet inte, svarar Alex.
- Behöver du vända på sågen kanske, frågar pedagogen.
- Ja, säger Alex.
- Nu blir det samma här, säger Erik.
- Hur menar du då, frågar pedagogen.
- De blir lika långa, svarar Erik.
- Jaha, hur ska vi göra då, frågar pedagogen.

- Man kan såga den plankan så, svarar Erik och visar hur han tänker.
- Ja precis, det tycker jag var jättebra tänkt av dig, heja dig Erik, utbrister pedagogen.
- Jag är lite rädd, säger Linus.
- Vad är det du är rädd ska hända Linus, frågar pedagogen.
- Vet inte, svarar Linus.
- Du vet inte det, gick det lite fort kanske, frågar pedagogen.
- Ah, svarar Linus.
- Ska vi såga lite långsammare då, frågar pedagogen.
- Ja, svarar Linus.

Senare under dagen sitter en annan pedagog vid ett bord med tre barn och skapar i lera. De samtalar om borgen som barnen besökt tidigare under dagen.

- Såg borgen ut som ni hade tänkt er, frågar pedagogen.
- Jag trodde den skulle vara rund, säger ett av barnen.
- Det trodde faktiskt jag också, säger pedagogen.
- Var ni förvånade över att man inte kunde gå in i den då?
- Det visste jag faktiskt, säger ett av de andra barnen.
- Det visste du, det visste faktiskt inte jag, säger pedagogen.

När jag frågar pedagogerna om vilka målen är för verksamheten framhåller de tio ledord man formulerat och som man hela tiden försöker se till och utveckla. De första ledorden är demokrati, respekt och inflytande; *”Vi vill skapa en förskola där allmän moralisk respekt och jämlik ömsedighet råder. Alla deltagare, barn, föräldrar såväl som personal ska ha samma rätt och möjlighet att komma till tals. Vi ska lyssna på varandra och ta tillvara varandras olikheter.”* Andra ledord är nyfikenhet, lustfylldhet och engagemang. Förskolan arbetar för att skapa en miljö där man värnar om ett förhållningssätt som ständigt utmanar samtliga deltagare och där barnens nyfikenhet, lekfullhet och lust att lära sätter tonen för förskolan. Ytterligare ledord är kompetenser och resurser. Man vill på förskolan ta tillvara allas olika kompetenser där även föräldrar ses som en stor resurs. Likaså har man som mål att pedagogerna ständigt ska fortbilda sig och utvecklas. De två sista ledorden för verksamheten är trygghet och öppenhet. Ett av målen för verksamheten är att förskolan ska vara en trygg plats där barn, personal och föräldrar tycker om att vistas. Förskolan ska också vara öppen för förändring och skapa möjligheter för en djupare insyn i arbetssätt.

För att kunna nå dessa mål har man även formulerat vad man behöver vidareutveckla i verksamheten. Som första punkt står att man vill fortsätta utveckla den pedagogiska dokumentationen för att kunna synliggöra barnens lärande, öka kunskapen om varje barn och kunna möta dem där de befinner sig. Dokumentationen ska användas för att kunna bedriva ett reflekterande arbete och för att synliggöra verksamheten för föräldrar och familj. Vidare vill man arbeta med att ge barnen tillgång till alla sina språk. För att kunna göra detta ska personalen själva åka på studiebesök på olika Reggio förskolor för att lära sig hur man kan använda sig av olika material i skapande verksamhet. Material ska också finnas tillhands för barnens så att de själva utifrån egen vilja och intresse kan skapa på olika sätt. *”Vi ska vara nog med att ge barnen tid och möjlighet att prova sina idéer och antaganden för att på så sätt komma vidare i sina tankeprocesser.”* Man vill också försöka få till fortlöpande samtal med föräldrar för att involvera dem i barnens lärandeprocesser och öka samverkan mellan hem och förskola. Man vill skapa en miljö som inbjuder till kreativitet men också till vila och reflektion. Slutligen ska man arbeta för förskolan ska vara en öppen plats. Förskolan ska

under våren hålla en vernissage med barnens målningar, bjuda på konserter och bjuda på fika för pensionärerna i området. Man ska även ta emot studiebesök, lärarkandidater och barnskötarelever.

Vid tillfället för mitt besök befinner sig en specialpedagog på en av avdelningarna. Hon framhåller att även om Reggio Emilia filosofin har många fördelar så kan hon som specialpedagog även se nackdelar med att arbeta utifrån inspiration från Reggio Emilia. Hon menar att förhållningssättet kan utgöra en problematik för barn med diagnoser eller koncentrationssvårigheter då arbetssättet är väldigt fritt och barnen ständigt möts av motfrågor som; hur tänker du eller vad vill du göra. Hon menar att vassa barn kan ha svårigheter med detta och att vissa barn kan behöva ha en klar planering där de vet vad de ska göra och när.

Analys av observationer – möjligheter och hinder med att arbeta Reggio Emilia inspirerat i Sverige

Från observationerna från de båda förskolorna kan man utläsa hur viktig miljön är för förhållningssättet utifrån en Reggio Emilia inspirerat förhållningssätt. Miljön är anpassad så att barnen självständigt ska kunna välja aktiviteter. Material står framme, bord och stolar är anpassade efter barnens höjd och miljön inbjuder och uppmuntrar till kreativitet. Att miljön är utformat på detta vis visar på pedagogernas barnsyn. Barnet ses som kompetent att själv ta ansvar för miljön och för sina aktiviteter. Man ser inga hinder med att barnen arbetar självständigt då man litar på barnens förmåga. Ändå är pedagogen ständigt närvarande genom att visa intresse för barnens aktiviteter och utmanar dem genom att ställa frågor och utforskar tillsammans med barnen. Jag såg att barnens möjlighet att interagera med varandra var stor då barnen själva kunde starta upp projekt och samarbete med varandra då miljön skapade förutsättningar för detta.

På de båda förskolorna var även den pedagogiska dokumentationen framträdande. Överallt på väggarna fanns barnens projekt och processer dokumenterade i fotografier, texter och annat skapandematerial. Dokumentationen användes på båda förskolorna som en resurs för att nå lärande men även för att synliggöra att lärande har skett. Dokumentationen satt upp på väggarna så att barn, personal och föräldrar kunde ta del av den. Det var en ambition hos de båda förskolorna att göra verksamheten öppen för familjer och skapa en större inblick i hur verksamheten är utformad genom dokumentationen. På Solgläntan menar man också att dokumentationen kan användas i politiska syften för att visa på det arbete man utför och på det sätter öka förskolans status. Båda förskolorna framhöll även att dokumentationen var viktig för att kunna utvärdera verksamheten och reflektera över hur man arbetar och varför man arbetar just på detta sätt. I anslutning till dokumentationen på väggarna hade man på de båda förskolorna också refererat till läroplanen för förskolan. Dokumentation över olika processer och aktiviteter satt uppsatta där liknande material fanns att hämta. På Skogslyckan fanns dokumentation över Star Wars projektet intill böcker och figurer med och av Star Wars. Likaså satt dokumentation över barnens arbete med datorn i anslutning till datorrummet. På Solgläntan satt dokumentation upp över hur barnen målat tillsammans med barnens tavlor.

De båda förskolorna samverkar också i hög grad med föräldrar och familjer. Skogslyckan gör detta genom att föräldrarna utgör en del av personalstyrkan då förskolan är ett föräldrakooperativ. Men båda förskolorna gör även detta genom att involvera föräldrar i verksamheten genom pedagogisk dokumentation men också genom att på olika sätt göra föräldrar delaktiga i verksamheten. På Solgläntan har föräldrar lånat ut sin trädgård och trädgårdstroll då de yngre barnen på förskolan blivit intresserade av trollet. Likaså har man på

Solgläntan ofta föräldraråd där föräldrar erbjuds en större inblick i verksamheten och där de även får önska vidare information kring ämnen exempelvis i form av föreläsningar.

Som mål för verksamheten belyser båda förskolorna vikten av att se olikheter som en resurs för lärande. På förskolan Solgläntan menar man att olikheter är viktiga för att få syn på olika sätt att tänka och att detta minskar känslan och uppfattningen av att det finns någonting som är rätt och någonting som är fel i sätt att agera och tänka. På förskolan Skogslyckan framhåller man att olikheter ska ta tillvaras och att man ska se varandras olika kompetenser som en resurs.

Delaktighet är också ett mål för de båda förskolorna. Delaktighet inbegriper såväl barn, pedagoger som föräldrar. Alla ska vara delaktiga i verksamheten och kunna komma till tals och på så vis kunna påverka förskolan. På förskolan Solgläntan menar man att delaktighet är mer än att bara vara en del av verksamheten. Man framhåller att det handlar om att barn, pedagoger och föräldrar är medkonstruktörer av kunskap och identitet genom deras delaktighet i möten med andra. Att skapa möten är att skapa lärandetillfällen menar man på Solgläntan. I mötet lär man tillsammans genom att lyssna på varandra, se varandras olikheter i sätt att tänka och agera, och genom att ingå i relationer med andra. Även på Skogslyckans förskola talar man om delaktighet som ett delmål av det större övergripande målet, att anlägga ett demokratiskt förhållningssätt som utmanar barnen i deras tankeprocesser och som grundläggs av barnens lust att lära och förskolans öppenhet för förändring. Detta såg jag exempel på då man på Solgläntans förskola efter att barnens intresse väckts för troll och för att bygga ett hus till trollet i trädgården, började samtala med barnen om hur man skulle kunna bygga, pedagogerna ställde frågor till barnen hur de tänkte, barnen fick prova olika teorier och tankar och tillsammans gjorde man ritningar på hur huset skulle se ut. På liknande sätt arbetade man på Skogslyckan då man skulle bygga upp borgen. Genom att samtala tillsammans och tillsammans göra ritningar över hur borgen kunde se ut fattade man sedan ett beslut för hur man skulle bygga. Här görs alla delaktiga i processen och lärande sker i samspel parter emellan. Med hjälp av ritningarna kan barnen också ge tillbaka och se hur de hade tänkt och komma på hur de ska fortsätta processen. Barnen blir på detta sätt mer självständiga gentemot pedagogen då de kan se hur de själva tänkt och inte behöver leta efter svar från pedagogen. Barnens intresse utvecklar sig till projekt där barnen själva väljer och kommer på vad de behöver lära sig för att klara av det de vill åstadkomma, det resultat de själva vill nå.

En pedagog på Solgläntans förskola framhåller att delaktighet och olikheter mer ses som delmål och att det övergripande målet för verksamheten är att anlägga ett förhållningssätt som utgår från människan som subjekt. Barn likväl som pedagog och förälder. Det handlar om att få syn på sig själv och andra i gruppen. Barn ska inte ses som objekt som vuxna ger olika definitioner eller som vuxna talar för. Barn ses som kompetenta i att de är unika och har egna tankar och åsikter. Från observationerna kunde jag utläsa detta på båda förskolorna. Pedagogerna talade aldrig om för barnen vad de skulle göra utan ställde istället frågor kring hur barnet tänkte och vad barnet ville göra. Jag uppmärksammade också att pedagogerna hela tiden tilltalade barnen med deras namn när de ställde frågor till dem.

De båda förskolorna utgår båda från barnens intresse och har oftast ingen fast planering för vad som ska hända under den dagliga verksamheten på förskolan. Det är barnens tankar och idéer som utvecklas och uppmuntras inte vad pedagogerna anser att man borde arbeta med. Pedagogens uppgift är inte att planera vad barnen ska lära sig utan att utmana dem i deras tankeverksamhet kring deras intresse och utforska området tillsammans med barnen. Detta tyckte jag mig se tydligt när pedagogerna på de båda förskolorna samverkade med barnen. En

pedagog på Skogslyckans förskola sa att hon inte alltid själv förstod barnens intresse men att det då var hennes uppgift att tillsammans med barnen öka förståelsen kring området för barnens intresse. Barnen blir på detta sätt experter som kan lära pedagog och andra barn om deras intresseområde. Pedagogen ses därför inte som någon som sitter inne med all kunskap. En pedagog på Solgläntans förskola sa att hon skapade sin dag tillsammans med barnen och att allting skapas i nuet i möten som uppstår. Hon berättade också att de inte låser sig fast vid någon metod för hur man bör arbeta utan att de istället ständigt förnyar och reviderar verksamheten.

En specialpedagog på Skogslyckan framhöll en problematik med att arbeta utifrån inspiration från Reggio Emilia då hon menade att ett förhållningssätt där man ständigt förändrar och förnyar sig inte gynnar alla barn. Hon menade att barn med koncentrationssvårigheter eller barn med någon form av diagnos kan uppleva att tillvaron blir förvirrande då det inte finns någon fast planering eller struktur. Hon sa också att pedagogens frågor till barnen, som hur tänker du eller vad vill du göra, kan vara svårt för dessa barn. Specialpedagogen framhöll att vissa barn kan ha behov av att man pekar med hela handen och talar om för dem vad som ska hända och vad barnet ska göra. En pedagog på Solgläntan framhöll även hon en problematik med arbetssättet då förhållningssättet man anlagt inte alltid stämmer överens med det förhållningssätt barnen sedan möter då de börjar skolan. Hon menade att det blir en krock när de båda förhållningssätten möts då man på förskolan ser till barnens kompetenser, inte skriver individuella utvecklingsplaner och låter barnen själva bestämma vad de vill berätta om på utvecklingssamtal och vad de finner viktigt att dokumentera. Pedagogen menar att man i skolan mer ser till vad barnet behöver utveckla, alltså det barnet ännu inte kan medan man på förskolan tänker på motsatt sätt. Vidare har båda förskolorna behov av resurser för att kunna arbeta och utveckla sin verksamhet efter Reggio Emilias filosofiska tankar. Fler av personalen har genomgått utbildningar inom området, gått kurser och fortbildat sig. På Skogslyckan har man även en handledare som handleder personalen i filosofin och i hur man praktiskt kan arbeta med den. På Solgläntan har föräldrar efterfrågat information om vad Reggio Emilia står för och kommunen har därför bekostat en föreläsning för föräldrarna på ämnet.

Men främst betonar man möjligheterna med att arbeta utifrån inspiration från Reggio Emilia där miljön, synen på barnet som ansvarstagande subjekt, det demokratiska förhållningssättet i allas rätt att delta och synen på olikheter som resurser för lärande utgör kärnan. Som det stod på en vägg på Skogslyckan; Ingenting är omöjligt, det omöjliga tar bara lite längre tid.

Diskussion

I diskussionen analyseras litteraturen utifrån observationerna och Lpfö98, med syfte att försöka besvara frågeställningarna.

Barnsyn och kunskapssyn

I Reggio Emilia betonar man det rika barnet. Jonstoj och Tolgraven (2001:24-25) skriver att man med detta menar att barnet är kompetent genom en inbyggd vilja att utvecklas och lära, genom barnets vilja att interagera med andra och genom barnets ständiga jakt på mening i tillvaron. Wallin (1996:105) menar att man i Reggio Emilia ser att barnet är rikt på resurser då hon, likt ovanstående författare, framhåller att barnet i Reggio Emilia ses ha en inneboende kraft till att själv vilja växa. Hon skriver också, likt Jonstoj och Tolgraven att barnet lär genom samspel med andra, barnet i Reggio Emilia ses som en medkonstruktör av kunskap. Hon framlägger också att barnet ses som unika i det att de är aktiva subjekt.

I Lpfö98 (2006:25-33 i Lärarförbundet) står att barnet ska ges möjligheter att tänka och reflektera tillsammans med andra, barnet ska tillåtas att göra egna val utifrån egna behov och tillåtas ha egna uppfattningar, då detta bidrar till att skapa en god självbild hos barnet och en ökad delaktighet i gruppen. Här tycker jag mig se att Lpfö98 framhåller en bild av barnet som kompetent då man menar att barnet har förmåga att reflektera och ta egna beslut. I Lpfö98 står också, likt i Reggio Emilia filosofin, att varje barn har ett egenvärde och att förskolan ska utgå från barnets intresse och drivkraft till att lära.

Wallin m.fl. (1981:16) skriver att information är någonting som kan ges till barnet men för att det ska kunna bli till en kunskap måste barnet själv bearbeta informationen med sina sinnen. Kunskap, menar författarna, är någonting personligt som skapas genom interaktion med andra. Dahlberg m.fl. (2001:77) framhåller även de att man i Reggio Emilia inte ser lärande som en individuell kognitiv process utan att lärande är en kooperativ och kommunikativ aktivitet där parter tillsammans bygger upp kunskap och mening. Även Rinaldi (2001:43 i Reggio Children) framhåller att barn lär tillsammans med andra då hon menar att kunskap borde ses som subjektiv förståelse där barnet som subjekt ihop med andra konstruerar mening i tillvaron. Hon skriver också att kunskap och lärande aldrig kan planeras då den subjektiva förståelsen är oförutsägbar och komplex. Jonstoj och Tolgraven (2001:53) framhåller att Reggio Emilia filosofin har sin utgångspunkt i det socialkonstruktionistiska perspektivet där man ser att kunskap konstrueras i dialog där man genom att få syn på andras perspektiv kan lära någonting nytt. Vidare skriver författarna att man i Reggio Emilia inte ser pedagogen som den kunnige som innehar all kunskap utan att man genom en lyssnande pedagogik ser till vilka tankar och reflektioner barnen har. Likt Wallin m.fl. framhåller Jonstoj och Tolgraven att man i Reggio Emilia ser att barnet lär med sina sinnen. Författarna beskriver hur man i Reggio Emilia ser på att barnet har hundra språk och att de genom olika sinnen, olika språk, konstruerar kunskap.

Barsotti (2005:62 i Katarina Grut) har översatt Loris Malaguzzis tankar om att kompetens inte är det samma som skicklighet utan att kompetens är någonting mycket mer än att besitta färdigheter och att man genom att se kompetens som en uppsättning färdigheter stoppar barnet i sin utveckling och istället enbart hjälper barnet utveckla just färdigheter, inte kompetenser. I Lpfö98 (2006:25-33 i Lärarförbundet) står att kunskap utgörs av fakta, färdighet, förtrogenhet och förståelse och att dessa olika aspekter samspelar och förutsätter varandra. Vidare står att barn utvecklar kompetenser och kunskaper i eget agerande men med vägledning av pedagogen. Det står också i Lpfö98 att man ska stäva efter att inta ett

helhetsperspektiv på lärande där man ser till olika kunskaps- och språkformer där barnet ges möjlighet att använda olika uttrycksformer, såsom bild, sång, drama, dans, rörelse och tal- och skriftspråk. I Lpfö98 står även skrivet att barn bildar sig själva med hjälp av intellektuella, språkliga, praktiska, sinnliga, och estetiska erfarenheter. Vidare står att barn finner kunskap i lek och i samspel med andra, både pedagoger och barn, genom att skapa, iaktta, reflektera och kommunicera. Här ser jag likheter mellan Lpfö98 och det man i Reggio Emilia filosofin menar med att ett barn har hundra språk. Båda menar att kunskap växer fram ur olika sätt att kommunicera där även sinnen utgör en väsentlig roll. Båda framhåller också att barn lär i samspel med andra, de delar det socialkonstruktionistiska perspektivet. Men Lpfö98 och Reggio Emilia filosofin skiljer sig i det att Lpfö98 framhåller att färdigheter är en kompetens i sig medan man i Reggio Emilia filosofin ser kompetens som ett mycket vidare begrepp.

Vidare skriver Dahlberg och Göthson (2005:95-96 i Katarina Grut) att sanningen aldrig kan vara entydig utan att den istället är ett ställningsstagande som kräver av oss att vi ser att sanningen är föränderlighet, komplex och mångtydlig. Även Lpfö98 beskriver vikten av att i förskolan diskutera vad man menar med begreppet kunskap och lärande.

Under de båda observationerna framkom bilden av det kompetenta och ansvarsfulla barnet mycket tydligt. Pedagogerna talade om det rika barnet både i tal och i det praktiska arbetet. Synen på det rika barnet lyste igenom i allt från pedagogens tilltal till barnen, pedagogens utmanande frågeställningar, pedagogens engagemang i barnens tankeprocesser, till hur miljön var uppbyggd och hur man använde sig av dokumentation för att synliggöra lärande både för barnen och för pedagogerna själva, för att både barn och pedagog skulle kunna lära och utvecklas. Att se barnet som rikt innebär att lita till barnets inneboende vilja att lära, vilket i sin tur då innebär att barnens tankar och idéer måste tas på allvar och göras till del av verksamheten. Barnsynen och kunskapsynen går på detta vis ihop.

I Lpfö98 står att man ska sträva efter att skapa en miljö som stimulerar till att vilja ta initiativ till handling och samspel för att barnet på så sätt ska kunna utveckla social- och kommunikativ kompetens och för att barnet självt ska kunna söka svar och lösningar. I Lpfö98 står också att barn lär själva med hjälp av vuxna. Dahlberg m.fl. (2001:77-80) beskriver hur man i Reggio Emilia ser till barnets resurser. De framhåller att barnet ses som intelligent och självständigt i sitt sökande efter kunskap. Man betonar att barnet har förmågan att lära och att barnet aldrig är passivt i denna process. De båda framhåller miljöns vikt för individens självständighet vilket jag tolkar som en syn på barnet som kompetent till ett självständigt agerande under rätt förutsättningar. Wallin (2003:23-24) skriver att man i Reggio Emilia menar att ett barn har fler resurser än vi någonsin kan föreställa oss, att barnet är rikt. Jag tycker mig se att barnens inneboende kompetens betonas tydligare i Reggio Emilia filosofin än i Lpfö98. Faktiskt finner jag inte att barn ens benämns som kompetenta i Lpfö98. Istället handlar Lpfö98 mer om hur verksamheten ska vara utformad för att barnet *ska kunna* utveckla kompetenser och färdigheter. I Reggio Emilia filosofin menar jag att man istället ser barnet som kompetent i sig självt och att kompetensen att söka kunskap är medfött hos barnet, det är ingenting vi behöver lära barnet.

Mål för verksamheten

Rinaldi (2006:38-43 i Reggio Children) beskriver de grundläggande värdena i Reggio Emilia filosofin och menar att subjektivitet är ett viktigt värde där barnen ses som subjekt, inte som objekt. Vidare framhåller Rinaldi delaktighet som ett viktigt värde. Barn, pedagoger och föräldrar ska känna sig delaktiga i verksamheten genom att förskolan skapar utrymme för möjligheter att påverka och ingå aktivt i verksamheten. Demokrati betonar Rinaldi som det

centrala värdet i Reggio Emilia filosofin och menar att demokratibegreppet och delaktighet hör ihop då allas delaktighet i verksamheten bidrar till en demokratisk förskola. Med demokratibegreppet blir också olikheter viktiga för verksamheten. Rinaldi framlägger att olikheter inte är ett värde i sig självt men att de får ett värde om förskolan blir en plats *för* olikheter och om förskolan använder sig av dem. Lärande ses också som ett viktigt värde i Reggio Emilia filosofin då lärande ses som en möjlighet att skapa relationer och reflektioner genom lek, känslor, nöjen och sinnen. Även Dahlberg och Göthson (2005:104 i Katarina Grut) framhåller subjektiviteten som ett fundamentalt värde i Reggio Emilia filosofin. De menar att varje person ses som unik. Vidare skriver de att olikheter och skillnader ses som en resurs för verksamheten och att dialogen är viktig för att synliggöra olikheter och skapa en gemensam förståelse. Likt Rinaldi menar Dahlberg och Göthson att det centrala värdet är demokrati och att målet är att utveckla en demokratisk förskola där man tillsammans ifrågasätter vad som är viktigt att veta och kunna, vad som är kunskap.

Katarina Grut (2005:8) menar att kännetecknet för förskolorna i Reggio Emilia är att de förnyar och förändrar sig och att de ständigt omprövar sin verksamhet. Därför blir ett annat kännetecken för Reggio Emilia filosofin att det aldrig kan finnas några bestämda resultat att uppnå. Brulin och Emriksson (2005:14-21 i Katarina Grut) skriver, likt Grut, att man utifrån Reggio Emilias filosofi hela tiden förnyar och förbättrar sig, att man låter sig påverkas av nuet, samhället och miljön. Brulin och Emriksson menar att målet i Reggio Emilias sätt att tänka är hålla organisationen levande och att inte ha någon bestämd modell att arbeta utifrån. Även i Lpfö98 står att man ska stäva efter att göra förskolan till en levande social och kulturell miljö.

Reggio Emilia filosofin har alltså inga bestämda mål att uppnå vad gäller barns kunskaper och utveckling. Istället har man som mål att skapa en demokratisk förskola där olikheter och deltagandet utgör grunden för allt lärande och där barnet ses som aktiva kunskapsökande subjekt. Även Lpfö98 betonar att förskolan ska vila på en demokratisk grund och att barn och föräldrar ska göras delaktiga i verksamheten. Vidare ser jag en del olikheter mellan Lpfö98 och Reggio Emilia filosofins mål för verksamheten. Lpfö98 presenterar olika strävansmål som beskriver vad barnet bör utveckla och hur pedagogen ska arbeta för att nå fram till resultat, som då består i det barnet ska utveckla. Detta, menar jag, skiljer sig från Reggio Emilia filosofins syn på att aldrig ha några fasta mål utan att istället hela tiden förnya och förbättra verksamheten. I Lpfö98 står att målet att arbeta mot är att pedagogen ska styra verksamheten i riktning så att strävansmålen uppnås och att man samtidigt ska utgå från barnens intresse. Utifrån litteraturen och observationerna tycker jag mig se att Lpfö98 ser till mål och resultat först medan Reggio Emilia filosofin ser till vilka mål man uppnått i efterhand genom pedagogisk dokumentation och utvärdering och reflektion.

Både Lpfö98 och Reggio Emilia filosofin betonar demokrati, men Lpfö98 betonar en demokrati på villkor att alla lär samma samtidigt och Reggio Emilia filosofin en demokrati fri från mål där deltagande och olikheter utgör mål och lärande. Båda betonar delaktighet och olikheter, men Lpfö98 betonar olikheter inom ramar för vad man borde lära och kunna. Även här tycker jag att Lpfö98 skiljer sig från Reggio Emilia filosofin där man menar att man hela tiden måste ifrågasätta vad som är viktigt att kunna och veta och vad som egentligen är kunskap. Även Lpfö98 framhåller att det är viktigt att diskutera vad man menar med kunskapsbegreppet men jag anser att genom att skriva ned mål och riktlinjer har man ändå slagit fast vad som är viktigt att kunna och vad som räknas som kunskap.

I Lpfö98, menar jag, att man utgår från att man vet vad ett barn behöver kunna för att fungera i samhället idag, och även i framtiden. Jag anser att det finns en problematik med det här synsättet då det är svårt att veta vad en individ behöver kunna i en tid som ännu inte är nu. Det ligger också en problematik i att styra verksamheten i en bestämd riktning och samtidigt kunna utgå från barnens intresse. Här måste man som pedagog bestämma om det är barnets intresse som går först eller om det viktigaste är att försöka nå strävansmålen.

Rinaldi (2006:38-43 i Reggio Children) betonar att förskolan ska vara en plats för fostran och bildning, inte en plats där man formar, och formar om, individer. I Lpfö98 står att förskolan ska vara en plats där omsorg, omvårdnad, lärande och fostran bildar en helhet. I Lpfö98 står det alltså inte att uppdraget är att forma individen men jag har ändå svårt att se att så inte skulle bli fallet när man har så tydliga mål som pedagogen ska försöka få barnet att uppnå under den tid det är i förskolan.

Hur kan man då arbeta med Reggio Emilia filosofin i Sverige när Reggio Emilia filosofin inte utgår från samma strävansmål, eller överhuvudtaget inte från några specifika mål att arbeta efter, bortsett från dess övergripande värden och värderingar? Från observationerna fick jag några svar på den frågan. En pedagog på Solgläntan var mycket tydlig med att påpeka att man inte försökte arbeta som förskolorna i Reggio Emilia. Pedagogen framhöll att de istället lät sig inspireras av Reggio Emilias filosofi, av deras sätt att se på barn, lärande och förhållningssätt men att man ändå förhöll sig till Lpfö98. Under besöken på de båda förskolorna såg jag också att man använde sig av den pedagogiska dokumentationen för att i efterhand kunna reflektera och se vad barnen *och* pedagoger lärt sig eller utvecklat. Reflektionerna fungerade som en utvärdering av projekt och aktiviteter som analyserades utifrån Lpfö98. Man utgick alltså från barnens intresse i första hand för att starta upp projekt och reflekterade sedan över vilka strävansmål man arbetat med. Jag tror att det är här skillnaden ligger mellan att arbeta Reggio Emilia inspirerat och att arbeta i en traditionell förskola. Utifrån observationerna såg jag att man inte planerade den dagliga verksamheten utifrån strävansmålen men att man ändå i efterhand kunde visa att man arbetat med dem. På detta sätt kan man förena ett Reggio Emilia inspirerat förhållningssätt med läroplanen för den svenska förskolan.

Avslutande ord

Jag påbörjade mitt arbete med tanken att försöka se hur Reggio Emilia filosofin relaterade till Lpfö98. Utifrån det jag visste om Reggio Emilia tidigare trodde jag att det skulle vara svårt att kunna kombinera dessa bägge och ändå leva upp till Lpfö98s strävansmål. Jag fann att de övergripande målen är de samma, att skapa en demokratisk förskola där man ser olikheter som en resurs och där delaktighet är av oerhörd vikt. Men jag fann även fler olikheter. Jag fann att Lpfö98 hade mycket mer detaljerade mål som gällde både vad barn skulle utveckla och lära sig och hur pedagogerna skulle arbeta för att nå upp till dessa mål. Främst blev jag förvånad över hur lite det kompetenta barnet betonas i Lpfö98 och hur det rika och kompetenta barnet utgör hela grunden till Reggio Emilias filosofi. Skillnaden ligger i att man i Lpfö98 skriver att barnet *ska lära sig* utveckla förmågor medan man i Reggio Emilia filosofin ser att barnet redan kan utveckla förmågor.

Inledningsvis hade jag en tanke om att det Reggio Emilia inspirerade förhållningssättet skulle behöva anpassas för att kunna leva upp till Lpfö98s strävansmål, men kanske är det så att det är Lpfö98 som behöver anpassas för att kunna se det rika i varje barn, så att varje barn kan se det rika i sig själva.

Källförteckning

Litteratur

Abbott, L., Nutbrown, C. red. (2005) *Erfarenheter från förskolan i Reggio Emilia*. Lund:Studentlitteratur

Dahlberg, G., Moss, P., Pence A. (2001) *Från kvalitet till meningsskapande – postmoderna perspektiv – exemplet förskolan*. Södertälje:HLS förlag

Dyste, O red. (2003) *Dialog, samspel och lärande*. Sverige:Studentlitteratur

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Wängnerud, L. (2007). *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Vällingby: Norstedts Juridik AB

Grut, K. red.(2005) *Exemplet Reggio Emilia – Pedagogik för demokrati och lokal utveckling*. Stockholm:Premiss förlag

Jonstoj, T., Tolgraven Å. (2001) *Hundra sätt att tänka – Om Reggio Emilias pedagogiska filosofi*. Växjö:TryckPartner AB

Lenz Taguchi, H. (1997) *Varför pedagogisk dokumentation?* Stockholm:HSL Förlag

Läraryrket (2006) *Lärarens handbok*. Solna:Läraryrket

Reggio Children, Harvard Graduate School of Education (2006) *Att göra lärande synligt – barns lärande – individuellt och i grupp*. Stockholm:HSL Förlag

Stukát, S. (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Pozkal:Författaren och Studentlitteratur

Wallin, K. (1993) *Flygande mattor och forskande barn – Om filosofin på ett daghem i Helsingfors jämfört med tankarna i Reggio Emilia*. Stockholm:HSL Förlag

Wallin, K., Maechel, I., Barsotti, A. (1981) *Ett barn har hundra språk – om skapande pedagogik på de kommunala daghemmen i Reggio Emilia, Italien*. Stockholm:Sveriges utbildningsradio AB

Åberg, A. & Lenz Taguchi, H. (2005) *Lyssnandets pedagogik – etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Uppsala:Almqvist & Wiksell Tryckeri

Övriga källor

Pramling Samuelsson, I (1999-05)

<http://www.ped.gu.se/users/pramling/early/kompetenta.html> SIH, hämtad: 2010-06-06